

דו"ח פעילות

לתקופה 1.1.96 - 31.12.96

תוכן העניינים:

- מידע כללי על פעילות ע' 2
1. זכויות כלואים: ע' 5
איתור כלואים
גל המעצרים
עינויים
2. הריסת בתים ע' 11
3. בעיות תושבות ע' 12
בשטחים
בירושלים
החזרת מגורשים
4. אלימות כוחות הבטחון ע' 21
5. פיצויים והחזרי כספים ע' 26
6. חופש התנועה ע' 36
- דיווח ארגוני וכספי ע' 38

מידע כללי על הפעילות ב-1996

פעילות המוקד במהלך שנת 1996, עומדת כולה בסימן האירועים הקשים של תחילת השנה, אירועים שרדפו זה אחר זה, החל בסגר של ינואר 1996, עבור לפיגועים ההמוניים במרכזים עירוניים בישראל ע"י מתאבדים, הסגר המוחלט שהוטל בעקבות הפיגועים - סגר פנימי בין כפר למשנהו וסגר חיצוני, שמנע כל תנועה מהשטחים לישראל - גל המעצרים ההמוני שביצע צה"ל באיזורים הנתונים לשליטתו ובמיוחד באזור חברון, עינויים קשים, מעצרים מינהליים ממושכים, הריסת בתי משפחות המעורבים בפיגועים והחמרה בכלל הקשור בחופש התנועה, שהיה מצומצם בהיקפו גם קודם לאותם אירועים.

במהלך התקופה שמ-1.1.96 עד 31.12.96 נתקבלו במוקד 1752 פניות לסיוע. במחצית הראשונה של 1996 נתקבלו 976 פניות. במהלך 1995 - 1978 פניות.

טבלת תלונות שנתקבלו במוקד במהלך התקופה 1.1.96 - 31.12.96
עפ"י נושאים:

<u>הנושא</u>	<u>מס' הפניות</u>	<u>% מסך הפניות ב-96'</u>
איתורים *	1332	74.9
תושבות	26	1.9
אישורי יציאה	121	7.0
כניסה מירדן לגדה	5	0.3
כניסה מישראל לעזה	19	2.0
כניסה מהשטחים לישראל	26	1.5
אלימות ונזק לרכוש	51	3.0
נעדרים	2	0.1
תנאי מעצר ועינויים **	131	7.4
ביקור משפחות בכלא	11	0.6
החרמת ת.ז.	7	0.3
פקדונות	3	0.1
הריסת בתים	3	0.1
אחר	15	0.8
סה"כ	1752	100%

* איתורים - בפועל נתקבלו פניות לאיתורם של 3297 איש שנעצרו - מתוכם 1332 איש שפרטיהם טרם נמצאו במאגר המידע במוקד ועוד 1965 איש שפרטיהם נמצאים כבר ונחבש איתורם פעם נוספת, עקב מעצר חוזר וכד'.

לשם השוואה: ב-1995 נפתחו 1376 תיקי איתור חדשים אולם אותרו בסך הכל 2111 איש במהלך השנה כולה!

** תנאי מעצר ועינויים - תיקים שנפתחו במסגרת פרויקט זכויות כלואים, שרובו עוסק בהגנה מפני עינויים באמצעות פניות לבג"צ וערכאות אחרות.

טבלת פניות עפ"י נפות לתקופה 1.1.96 - 31.12.96:

<u>נפה</u>	<u>מספר הפניות</u>	<u>% מסך הפניות</u>
שכם	136	7.7
טולכרם	135	7.7
רמאללה	161	9.3
ירושלים	120	6.8
בית לחם	187	10.7
חברון	834	47.6
ג'נין	53	3.1
יריחו	8	0.4
אחר	25	1.4
* עזה	93	5.3
סה"כ	1752	100%

* התלונות מעזה מתפלגות כדלקמן:

1	החזר פקדונות -
1	כניסה מישראל לעזה
4	אישור יציאה לחו"ל -
3	אישור כניסה מירדן לעזה -
1	אישור כניסה מישראל לעזה -
64	איתורים -
16	עינויים -
3	אחר -

טבלת פניות לפי חודשים ונושאים במהלך התקופה 1.1.96 - 31.12.96:

<u>חודש</u>	<u>רכוש</u>	<u>אלימות</u>	<u>מינהלי</u>	<u>איתורים</u>	<u>אחר</u>	<u>סה"כ</u>
1/96	1	1	18	91	1	111
2/96	1	1	17	56	5	79
3/96	6	5	2	280	24	317
4/96	1		7	102	31	141
5/96	2	4	20	107	17	150
6/96	3	5	16	129	24	177
7/96		4	23	121	14	162
8/96		3	31	90	26	150
9/96	1		26	64	5	96
10/96	1	4	12	134	2	153
11/96		7	22	86	4	119
12/96	1	6	9	72	8	96
סה"כ	15	40	203	1332	161	1752

פירוט חלונות בתחום המינהלי בתקופה 1.1.96 - 31.12.96:

<u>סה"כ</u>	<u>אחר</u>	<u>כניסה</u>	<u>קנסות</u>	<u>אחמ"ש</u>	<u>כניסה</u>	<u>אישור</u>	<u>החרמת</u>	<u>חודש</u>
	<u>לישראל</u>	<u>מנהלי</u>	<u>גדה</u>	<u>לגדה</u>	<u>יציאה</u>	<u>ת"ז</u>		
18		6			1	11		1/96
17	1	5		1		10		2/96
2						1	1	3/96
7				1		6		4/96
20	3			2	1	14		5/96
16	2	1		3		8	2	6/96
23	3	4		3	1	12		7/96
31	2	6		3		19	1	8/96
26	4	2		3		17		9/96
12	2	1		1		7	1	10/96
22	1	1		6	2	11	1	11/96
9	1			2		5	1	12/96
203	19	26		25	5	121	7	סה"כ

1. זכויות כלואים

א. איתור כלואים

בעקבות עתירה לבג"צ שהוגשה בספטמבר 1995 מטעם המוקד להגנת הפרט בשיתוף עם האגודה לזכויות האזרח, בעניין הימנעות הצבא ממתן מידע למשפחות העצורים על המעצר ועל מקום הימצאו של העצור, הגיעו הצדדים (המוקד להגנת הפרט והאגודה לזכויות האזרח מחד, וצה"ל מאידך) להסכם לפיו:

1. עם מעצרו של אדם תושב השטחים, ימסור הגורם העוצר ללא שיהוי הודעה טלפונית על המעצר ומקום המעצר לטלפון אותו ימסור העצור לגורם העוצר.
2. הגורם העוצר ימסור ההודעה הטלפונית וירשום בטופס מיוחד את פרטי ההודעה וכן למי נמסרה ההודעה.
3. אם יבקש העצור - תימסר הודעה טלפונית גם לעורך הדין שהעצור נקב בשמו ומסר פרטיו. הגורם העוצר יודיע לעצור על זכותו זו.
4. אם יבקש העצור לא למסור הודעה טלפונית או אחרת - יירשם הדבר בטופס.
5. אם העצור לא מסר פרטים למסירת הודעה טלפונית, תישלח גלויה על דבר מעצרו לבני משפחתו לפי כתובת שמסר העצור.
6. מרכז השליטה הצה"לי יקבל מכל הגורמים (צה"ל, משטרה, שב"ס) מידע עדכני לגבי מעצרו ומקום מעצרו של עצור אחת ליממה, באופן שניתן יהא לאתר את העצור לפי פנייה בכתב של גורמי חוץ.
7. מרכז השליטה הצה"לי ימסור פרטים אלה עפ"י פנייה בכתב של אגודות ציבוריות שעיסוקן בכך או על פי פנייה בכתב של עו"ד מיופה כוח המייצג את העצור או את משפחתו.

הסכם זה כולל בתוכו חלקים מן הסיכומים שהושגו בעבר (כמו משלוח גלויות למשל) ואף שיפורים, במיוחד עניין ההודעה הטלפונית למשפחה ע"י הגורם העוצר.

ההסדר החדש פועל כראוי רק בחלקו. העצורים המוחזקים במשטרה ובשב"ס אינם נהנים מזכות ההודעה לבני המשפחות ו/או לעו"ד.

אשר למקרים בו הגורם העוצר הוא צה"ל - הרי רק כאשר העצור מועבר לכלא מגידו הצבאי - נמסרת הודעה.

טבלת פניות לאיתור על פי חלוקה לאזורים ושנים נכון ליום 31.12.96:

שנה	שכס	טו"כ	רמאללה	י"ם	בי"ל	חברון	גנין	יריחו	אחר	עזה	סה"כ
1988	2		32	24	32	10	3				103
1989	10	4	132	61	110	34	5	4	6	1	367
1990	5	9	101	37	56	7	3	2	2	2	224
1991	6	4	54	37	29	8	1	5	2	4	150
1992	5	1	36	36	25	1	1		1	3	109
1993	32	21	76	56	59	63	9		1	123	440
1994	45	42	102	98	218	295	9	1	1	181	992
1995	107	88	109	67	396	556	18	4	6	25	1376
1996	76	87	130	55	158	698	44	6	14	64	1332
סה"כ	288	256	772	471	1083	1672	92	23	33	403	5093*

* מספר זה אינו מוחלט, שכן מי שאותר בעבר ויש פנייה חדשה בעניינו - מאותר בהמשך לאיתור הקודם.

ב. גל מעצרי 1996

ב-25.2.96, בעקבות הפיגוע הראשון בשרשרת הפיגועים שביצעו מתאבדים במרכזים עירוניים בישראל, החל צה"ל בביצוע גל מעצרים המוני בגדה. ההסדר לעניין איתורים, שקבע בית המשפט העליון, הועמד במבחן המציאות, והסתבר, ששוב כשל הצבא במילוי חובתו. שוב אין יודעות המשפחות על מקום הכליאה של יקיריהן, והמוקד להגנת הפרט ממשיך להוות מענה בלעדי למצוקתן.

מה-25.2.96 עד ל-29.3.96 (כולל) פנו למוקד 349 משפחות שלא ידעו היכן מוחזק בן המשפחה העצור.

מתוך מדגם של 181 אנשים, שנעצרו מ-3.3.96 (כולל) עד 18.3.96 (כולל), ושהמוקד להגנת הפרט איתר אותם בתקופה זו, נמסרה למשפחה הודעה על מקום הכליאה (כפי שנדרש ע"פ פסיקת בג"צ) רק ב-19 מקרים. ב-148 לא נמסרה הודעה לפחות משך שלושה הימים שלאחר המעצר. לגבי 14 מקרים אין בידי המוקד מידע.

יש להדגיש כי למרות שפסק הדין קבע כי "הגורם העוצר" הוא שיודיע למשפחה על מקום המעצר, ולמרות שמעצרים של 165 מתוך 181 העצורים שבמדגם היה מעצר יזום ובוצע בידי הצבא - הרי ההודעות היו ספורות בימים הראשונים למעצר ואף לא הודעה אחת הגיעה מהמתקנים הזמניים, בהם מוחזקים עצורים פרקי זמן משתנים טרם העברתם.

מקומות הכליאה

בעקבות הפריסה מחדש של צה"ל בהתאם להסכמי אוסלו, פונו מתקני הכליאה העיקריים של צה"ל בגדה, ועצירים ואסירים מהשטחים מוחזקים במתקנים שבתחומי ישראל. בדרך כלל מועברים העצורים עם מעצרים למתקני כליאה זמניים ("חשביות") בשטחים, ותוך זמן מה מועברים למתקנים בישראל. כליאתם של תושבי השטחים בתחומי ישראל בימים שלאחר הפיגועים, ימי הסגר ההרמטי, מנעה כל אפשרות שעורכי דין מהשטחים יבקרו אותם ויטפלו בענייניהם, כמו גם את האפשרות של ביקורי משפחות.

כליאת תושבי השטחים בשטח ישראל מנוגדת לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949.

ג. עינויים - פרויקט זכויות כלואים

מאז הקמתו מטפל המוקד גם בפגיעות בזכויות היסוד של עצירים ואסירים. בין היתר מדובר במניעת מפגש עם עו"ד, עינויים בחקירה, תנאי כליאה קשים, החזקה בבידוד ומניעת ביקורים של קרובי משפחה. גל המעצרים האחרון עורר בעיות אלו במלוא העצמה.

ביקור עורך דין אצל הכלוא

החזקת כלואים מהשטחים בתחומי ישראל בתנאים של הסגר ההרמטי, שנמשך כמה חודשים לאחר הפיגועים, מנעה מעורכי דין מהשטחים לבקרו ולייצגם כראוי. משפחות רבות בשטחים לא יכלו (טכנית או כלכלית) למנות עו"ד ישראלי שייפגש עם בן המשפחה הכלוא, וייצג אותו בהליכים שנקטים נגדו. היעדר מפגש עם עו"ד משאיר את העצור חסר אונים מול תנאי מעצר קשים או אמצעי חקירה בלתי חוקיים. עם גל המעצרים האחרון פעל המוקד להגנת הפרט לקשר את המשפחות שהיו מעוניינות בכך עם עורכי דין מתנדבים מתוך ישראל.

מניעת מפגש עם עו"ד

חקיקת הביטחון בשטחים מאפשרת לחוקרי השב"כ, ללא כל הליך משפטי, למנוע בצו מפגש בין עצור לבין עורך דינו לתקופה מצטברת של עד 30 יום. (ניתן להמשיך ולהאריך תקופה זו בהליכים משפטיים.) מניעת מפגש עם עו"ד מהווה פגיעה קשה ביותר בזכות העצור: נמנע ממנו כל מגע עם אדם שאינו נמנה עם צוות חוקריו, נשללת ממנו האפשרות של ייעוץ משפטי ונמנעת כל ביקורת חיצונית על תנאי מעצרו ועל אמצעי החקירה המופעלים עליו. מעורך הדין שלו נמנעת האפשרות לייצג את הלקוח כראוי. בגל המעצרים האחרון נעשה, כפי שניתן לראות לעיל, שימוש נרחב מאוד בסמכות הקשה הזו של מניעת מפגש עם עו"ד, עד כי עלה הרושם הברור שמניעת המפגש עם עו"ד הפכה להיות אחד מאמצעי החקירה.

במהלך השנה ביקרו עורכי דין מטעם המוקד אצל 151 עצורים. ביקורים אלה נערכו בארבעה מתקני כליאה בהם מחזיק השב"כ אגפי חקירה: מעצר קישון בחיפה, כלא שקמה באשקלון, תחנת המשטרה במגרש הרוסים בירושלים ומעצר שרון בפתח תקוה. 28 פעמים פנו עורכי דין מטעם המוקד בפנייה דחופה לפרקליטות להסיר צו למניעת מפגש של עצורים עם עורכי דין. הפניות נגעו ל-45 עצורים. 19 פעמים עתרו עורכי דין מטעם המוקד לבג"צ כנגד צווים למניעת מפגש עם עצורים. עתירות אלו הקיפו 38 עותרים. במקרה אחד ערער עו"ד מטעם המוקד על צו איסור מפגש עם עו"ד שהוצא בבית המשפט המחוזי בירושלים לגבי שני עצורים תושבי העיר.

הערה: עצור שהיו בעניינו, בשלבים שונים, כמה פניות, יופיע בנתונים אלה בהתאם לפניות השונות.

בעקבות הפניות לפרקליטות ולבג"צ, קיצרה המדינה את צווי מניעת המפגש של כמה מן העותרים. בית המשפט עצמו לא התערב, אף לא פעם אחת, בשיקולי השב"כ.

תנאי כליאה קשים

במספר מקרים נתקלו עורכי הדין, אשר ביקרו עצירים, בתנאי כליאה קשים. בין היתר מדובר בהחזקה משך שבועות בתאים קטנים, צפופים ובלתי מאווררים ללא כל יציאה לחצר הכלא לטיול; במניעת מקלחות; במניעת בגדים להחלפה ובמניעת טיפול רפואי הולם. תנאים קשים במיוחד שררו באגפי החקירה של השב"כ, ועורכי הדין של המוקד פעלו הן לשיפור התנאים והן להעברת העצורים מאגפי החקירה לאגפים הכלליים של מתקני הכליאה, בתכיפות ככל האפשר לסיום חקירתם.

ביום 25.3.96, למשל, בכלא אשקלון, בתא מס' 1 של אגף החקירות, תא שגודלו כ-4X2.5 מ', הוחזקו 12 (!) עצירים. בסוף השבוע שקדם לאותו תאריך נדחסו לאותו תא 17 עצירים. העצירים בילו ימים כלילות על גבי 7 מזרנים הצמודים זה לזה ולקירות התא. ארבעה עצירים קטינים (בני 16-17) העידו בפני עו"ד רוזנטל על התנאים בתא. עו"ד תמר פלג-שריק פנתה בעניינם בקדם-בג"צ לפרקליטות, ואז הועברו הארבעה למקומות מעצר אחרים.

ביום 17.12.96 פנה עו"ד רוזנטל בעתירת אסירים לביהמ"ש המחוזי בבאר שבע, בעניינו של עצור שהוחזק באגף החקירות בכלא שקמה. העצור הוחזק בתא שגודלו כ-2X2 מטר, עם שלושה עצורים נוספים. בתא היו שני מזרונים וחצי, והעצירים ישנו כאשר רגלי שלושה מהם מונחות על גופו של הרביעי. התא לא היה מאוורר. לעצורים לא הותר טיול יומי. גם את ארוחותיהם קיבלו העצורים בתא עצמו. את בגדיו החליף העצור לאחרונה שבועיים קודם לכן, ואילו את לבניו לא החליף מאז מעצרו חודש קודם לכן. מקלחות מתאפשרות באגף אחת לשבועיים. בעקבות העתירה שופרו תנאי המעצר.

בסך הכול פעל המוקד במשך השנה בעניין תנאי מעצרים של 17 עצורים. הטיפול נעשה באמצעות פניות לפרקליטות המדינה, עתירות אסיר לבתי המשפט, ועתירה לבג"צ.

עינויים

העצורים במתקני החקירה בישראל עוברים עינויים. במשך השנה עתר המוקד לבג"צ בעניינם של 47 עצורים שעונו במתקני החקירה של השב"כ ולגבי עוד שמונה פנה המוקד לפרקליטות המדינה: במשך פרקי זמן ממושכים נמנעה מהעצורים שינה רצופה; הם נכבלו באזיקים בתנחות מכאיבות כששק על ראשם ומוסיקה רבת עוצמה מחרישה את אזניהם; נחשפו לקור מתמשך או לחום; אולצו לכרוע בתנוחת צפרדע ולקפץ בתנוחת צפרדע משך שעות ארוכות. העצורים עברו "טלטולים" - שיטת עינוי הגורמת לפגיעה מוחית, ושבצידה גם סכנת מוות (כפי שהיה במקרהו של עבד-אל-צאמד חריזאת). החוקרים הפעילו על הנחקרים שיטות מגוונות נוספות, כגון תלייה ממשקוף הדלת כך שהרגליים בקושי נוגעות ברצפה, מתיחת הידיים לאחור, הידוק האזיקים עד כדי התנפחות פרקי היד ועוד. עורכי הדין של המוקד, שהותר להם לפגוש את העצורים לעתים רק לאחר שבועות של עינויים, מצאו אותם לא פעם שבורים לחלוטין פיסית ונפשית. התוצאות ארוכות הטווח של העינויים עדיין לא ידועות.

ישראל מנסה להצדיק את השימוש בעינויים שיטתיים בטיעון של "פצצה מתקתקת", אולם עד היום לא הצביעה אף על מקרה אחד שעובדותיו מתאימות לטיעון זה. רבים מהמעונים שהמוקד טיפל בעניינם שוחררו או הושמו במעצר מינהלי בתום חקירתם, ולא הוגש נגדם כתב אישום. כמעט תמיד היתה הפוגה בעינויים בסופי שבוע ובחגים, כאשר החוקרים יצאו לחופשות סופשבוע. במספר מקרים מיהרה המדינה לפרסם בעיתונות מידע שמסרו הנחקרים ולבקש מבית המשפט לבטל את צווי הביניים שאסרו לענותם. גם מקרים אלו לא תמכו בטענת המדינה בעניין הפצצה המתקתקת.

יתר על כן, הן מבחינה משפטית והן מבחינה מוסרית הטיעון של "פצצה מתקתקת" מחוסר בסיס. שום מטרה אינה מצדיקה את כל האמצעים, ודאי שלא שימוש בעינויי גוף ונפש כלפי אדם. החוק הישראלי אוסר במפורש על הפעלת כוח בחקירה. האמנה הבינלאומית נגד עינויים ונגד יחס או עונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים, אוסרת על שימוש בעינויים ללא שום יוצא מן הכלל של מצב חרום.

עד היום נמנע בית המשפט מלהתערב בנושא העינויים או להכריע בו לכאן או לכאן. עתירות המוקד בעניין עינויים הובילו בד"כ להוצאת צו ביניים, האוסר שימוש בכוח פיסית נגד העותרים, או להודעת המדינה, שהעתירה התייתרה בשל סיום החקירה. במספר מקרים דן בית המשפט בבקשות לביטול צווי ביניים שהוצאו, והחלטותיו בעניינים אלו (גם כשהושאר הצו על כנו וגם כשבוטל) נתנו אור ירוק למדינה להפעיל על העצור אמצעי

חקירה ע"פ שיקול דעתה. מספר עתירות עדיין תלויות ועומדות בבית המשפט, לקראת דיון עקרוני שיתקיים אולי בעתיד בנושא.

בנוסף לעתירות להפסקת העינויים של עציר זה או אחר עתר המוקד, באמצעות עו"ד רוזנטל, גם להעמדתם לדין של חוקריו של עבד-אל-צאמד חריזאת, שמת באפריל 1995 בעקבות טלטולים במתקן חקירה של השב"כ.

* בסוף חודש מרץ 1996 פרסם המוקד דו"ח ביניים על העצורים של גל המעצרים שלאחר הפיגועים.

* בחודש מאי 1996 פירסם המוקד דו"ח ביניים על עצורים בחקירות ותחת עינויים.

* בימים אלה שוקד המוקד על עריכת דו"ח עינויים מקיף המרכז ומנתח את המימצאים ודרכי הפעולה של פרויקט זכויות כלואים בתקופה הקשה שלאחר גל הפיגועים של 1996.

* **פרויקט הטיפול בעינויים התחדש בחודש מרץ 1997.**

בנוסף, משתתף המוקד בקואליציה של ארגוני זכויות אדם בנושא החקיקה המוצעת ע"י הכנסת: החוק נגד עינויים וחוק השב"כ.

2. הריסת בתים

גל הפיגועים שהחל בסוף חודש פברואר 1996, הביא גם להחלטה להרוס את בתי המשפחות של מבצעי הפיגועים.
המוקד עתר לבג"צ בעקבות פניית 3 מהמשפחות:

א. הגב' מרים סראחנה ובניה, ממחנה הפליטים פוואר בנפת חברון -
לטענת המדינה בנה, אברהים, פוצץ עצמו למוות בטרמפיאדה באשקלון
ב-25.2.96 וגרם למות חיילת ולפציעת 29 אנשים נוספים.
העתירה הוגשה ע"י עו"ד באדרה חורי מהמוקד להגנת הפרט.

ב. בני משפחת דודין מחירבת אל בירה שבנפת חברון - בן המשפחה עבד
אלמג'יד הוא שלטענת המדינה איתר אדם נוסף והפגישו עם מי ששכנעו
לבצע פיצוץ ב-21.8.95 בשעות הבוקר באוטובוס מס' 26 בירושלים.
העתירה הוגשה ע"י עו"ד באדרה חורי מהמוקד להגנת הפרט.

ג. בני משפחת אבו ורדה ממחנה הפליטים פוואר בנפת חברון, אב אם
ושמונת ילדיהם - אחד מבניהם - מג'די - הוא שלטענת המדינה ביצע
פיגוע התאבדות ביום 25.2.96 באוטובוס מס' 18 בירושלים.
העתירה הוגשה ע"י עו"ד לאה צמל מטעם המוקד להגנת הפרט.

שבע מבין שמונה המשפחות שהמושל הצבאי הטיל על בתיהן צווי הריסה,
עתרו לבג"צ. בית המשפט איחד את הדיון בעתירות ובסיום הדיון החליט
לדחות את העתירות כולן. ההחלטה ניתנה ב-19.3.96.
שמונה הבתים נהרסו עד היסוד.

3. בעיות תושבותא. בעיות תושבות ואיחוד משפחות בגדה ובעזה:

הנושא של איחוד משפחות של פלסטינים בגדה ובעזה עם בני משפחותיהם שאינם תושבים מטופל ע"י המוקד להגנת הפרט מזה שנים. בעיית התושבות היא בעיה כאובה עבור אוכלוסיית השטחים: משפחות רבות מוצאות עצמן מפוצלות מבחינת מעמדן: גרמו לכך, בין היתר, המלחמות והפליטות; הגירה למטרות כלכליות (בעיקר לארצות המפרץ); החוק הצבאי, המקשה בתנאים על קבלת תושבות ומקל על אובדנה; ודפוסי הנישואין המסורתיים המעדיפים נישואים במשפחה המורחבת גם כאשר בני המשפחה חיים בארצות שונות והם בעלי נתינויות שונות. עבור בני הזוג וילדיהם משמעות פיצול המעמד היא חיים ללא יציבות וללא ודאות: תקופות ממושכות שמשכן לא ידוע של פירוד, נסיעות לזמן לא ידוע או שהייה בלתי חוקית בשטחים תחת איום מתמיד של גרוש.

במסגרת מאמצי המוקד בנושא זה, ובעקבות עשרות עתירות שהוגשו בשנים 3-2-1991 לבית המשפט העליון, הושגו בעבר מספר הסדרים עם צה"ל שנועדו לפתור את בעיותיהן של משפחות אלה. מדובר היה במתן אפשרות לבני זוג של תושבי השטחים וילדיהם הקטינים לשהות בשטחים יחד ללא הפרעה וללא איום בגירוש, ובמשך הזמן לרכוש מעמד של תושבי קבע. גם לאחר השגת ההסדרים הכלליים טיפל המוקד במקרים הרבים בהם הופרו ההסדרים ובמשפחות שנפלו מחוץ לקריטריונים שנקבעו.

הסכמי אוסלו העבירו את נושאי התושבות בשטחים והסדרי הביקור בהם מידי הישראלים לידי הרשות הפלסטינית (הסכם הביניים, נספח 3, סעיף 28(1)). גם על פי ההסכם, העברת הסמכויות אינה מלאה, ופעולות רבות של הרשות בתחום זה מותנות בסוג זה או אחר של הסכמה ישראלית. בפועל הועברו הסמכויות בתחום של מרשם האוכלוסין (הכולל תחום זה) לרש"פ באמצע נובמבר 1995.

משמעותה של העברת הסמכויות היתה במקרים רבים הקפאת הטיפול בבקשות השונות, שכן עניינים רבים טרם הוסדרו סופית בין הרשות הפלסטינית לבין ישראל. כך, למשל, ניתנות החלטות בבקשות ישנות לאיחוד משפחות שהוגשו ע"י בני זוג השייכים לאוכלוסיה המוגנת (ההחלטות ניתנות ע"י הרשות הישראלית), אולם כל שאר בקשות האחמ"ש כלל אינן נידונות, עד שלא ייקבעו הנהלים והקריטריונים לטיפול בהן. קביעת הנהלים צריכה להיעשות בוועדה דו-צדדית של הישראלים והפלסטינים, שלא התכנסה משך זמן ממושך, ולפיכך לא דנה בנושא.

פיצול הסמכויות והקמתם של המשרדים הפלסטיניים הביאו גם להכבדה ביורוקרטית על התושבים: הפקידים החדשים עוד טרם רכשו ניסיון ומיומנות, הנהלים וחלוקת הסמכויות אינם מוגדרים היטב ובקשות רבות מורצות הלוך ושוב בין הרשויות הישראלית והפלסטינית. דוגמה לאבסורד

שבמצב הוא נוהל "בדיקת מעברים", שהוא חלק מבדיקת הזכאות לאיחוד משפחות. מטרת הנוהל לוודא, שהמשפחה אכן מעוניינת לחיות בגדה, ושבני המשפחה לא שהו בחו"ל בתקופת מבחן של שלושה חודשים לאחר האישור העקרוני של בקשת האחמ"ש. בעבר נעשתה הבדיקה במקום ע"י פקיד המנהל האזרחי. היום נדרשת התושב המבקש איחוד משפחות להגיש בקשה לבדיקת מעברים במשרדים הפלסטיניים במקום מגוריו, הבקשה מועברת אז ע"י המת"ק הפלסטיני למת"ק הישראלי; משם למפקדה הישראלית בבית אל, חזרה לידי המת"ק הישראלי המקומי, ומשם לידי המת"ק הפלסטיני המעביר את התשובה לתושב, שרק כעת יוכל להגיש בקשה להנפקת ת"ז, שתטופל בנוהל דומה.

השינויים שבאו בעקבות העברת הסמכויות חייבו שינוי בדרכי הפעולה של המוקד. באותם תחומים שהטיפול בהם לא הוקפא (בייחוד אישור אחמ"ש והנפקת תעודות זהות לבני האוכלוסייה המוגנת) חידש המוקד את ערוצי התקשורת עם הרשות הישראלית, ופועל להשגת תשובות ולזרוז ההליכים. בתחומים האחרים מתמקדת הפעילות בהדרכה של התושבים ושל פקידי הרשות. עובדי המוקד, באמצעות מגעיהם עם הרשות הפלסטינית והישראלית והמידע המגיע מהשטח, לומדים את הנהלים החדשים ואת אופן יישומם. הם מנחים את התושבים בסבך המבלבל של פיצול הסמכויות, ומעדכנים אותם בעניין הזכויות החדשות שהוקנו להם בעקבות ההסכמים. מגעים אינטנסיביים (לא פורמליים) עם המשרדים הרלבנטיים של הרשות הפלסטינית מאפשרים לחדד את הבעיות הכלליות הדורשות טיפול, ולקדם את הטיפול בעניינים ספציפיים התלויים ועומדים. המוקד ממשיך בפעילותו גם בקואליצית הארגונים לזכויות אדם לעניין איחוד משפחות.

הטיפול בבקשות לאיחוד משפחות

בשנת 1993 הודיעה המדינה לבג"צ, בתשובה לעתירות תלויות ועומדות - רובן הוגשו ע"י המוקד - כי ישראל מוכנה לאשר מדיניות בנושא איחוד משפחות בשטחים. המדיניות התייחסה לשלושה סוגי אוכלוסיות:

- א. אוכלוסיית בג"צ I - תושבי השטחים שנישאו לבני/בנות זוג זרים טרם לתאריך 31.8.92 ושעד תאריך זה ביקרו או שהו בני זוגם כאן תקופת מה.
- ב. אוכלוסיית בג"צ II - כל מי שנישא לאחר מכן או שבן זוגם שהה בשטחים רק החל ב-31.8.92 ועד 31.8.93.
- ג. הנישאים הקרוב.

לגבי אוכלוסייה I - אלה לא הוגבלו במכסה ורשאים היו לשהות כאן באשרה זמנית ואף לקבל מעמד של תושב קבע (נוהל איחוד משפחות).
לגבי אוכלוסייה II - אישרה מדינת ישראל מכסה של 2000 אישורים לאיחוד משפחות בשנה (לשטחים כולם) בעוד בני אוכלוסייה זו רשאים - עד לאישור

בקשותיהם - לשהות כאן באשרות זמניות.
 לגבי כל השאר - אינם רשאים לשהות כאן, ועניינם יוחלט במסגרת המכסות השנתיות.

מאז ההכרזה על השינוי לטובה במדיניות ישראל בנושא איחוד משפחות, טוענים ארגוני זכויות אדם כי המכסות השנתיות מצומצמות וכי אין די בהן כדי לפתור את מצוקת בני המשפחות.
 יש לציין גם כי מי שאינו כלול באוכלוסיית הבג"צ I ו-II, ומגיש/ה בקשה לאיחוד משפחות עם בן הזוג שמקום מושבו בחו"ל - אין בן הזוג רשאי לבקרו כאן עד לתשובה סופית לבקשה לאיחוד משפחות.
 אם התושב המבקש איחוד משפחות (אחמ"ש) לבן הזוג, מצטרף לבן הזוג שבחוץ, כדי לא להמתין שנים בנפרד לאישור הבקשה - הרי שבקשתו לא תאושר כי התושב אינו נמצא כאן.
 בנוסף, בשל קשיים בקשרים שבין הרש"פ לישראל, מכובדות אך ורק זכויותיהם של בני אוכלוסיית הבג"צ ה-I ובעניינם פועל המוקד כדי שיקבלו סוף סוף מעמד קבע בשטחים.
 לגבי כל השאר - אין מכובדות זכויותיהם. הטיפול בנושא זה הוקפא.

הליך הרישום למי שנולדו בשטחים ולא נרשמו מעולם במרשם האוכלוסין
 קבוצה זו של אנשים שנולדו בשטחים, מעולם לא עזבו את השטחים ואינם רשומים במרשם האוכלוסין, רובה ככולה היא של נשים.
 לדוגמה, סיפורה של נ.מ. שנולדה בשנת 1961 לשני הורים תושבי הגדה. הוריה לא רשמו אותה במרשם עם היוולדה, מסיבות שאינן ברורות.
 הטיפול בבקשתה לקבל מעמד של תושבת החל כבר בשנת 1991. המינהל האזרחי הורה כי על בעלה לבקש עבורה בקשה לאיחוד משפחות.
 בהמליצו על דרך זו, ידע המינהל האזרחי היטב כי מדובר במי שנולדה ומתגוררת כאן כל השנים. הגב' נ.מ. הופנתה ע"י המוקד להגיש בקשה לרישום מאוחר במרשם האוכלוסין. בקשה זו יש להגיש כיום, לאחר העברת הסמכויות, במת"ק הפלסטיני. במת"ק הפלסטיני נמסר לה כי לא נקבעו דרכים שיאפשרו טיפול באנשים כמותה בדרך של רישום, וכן לא נקבעו דרכים להעברת פנייה מסוג זה למת"ק הישראלי.

רישום ילדים בגילאי 16-18 בשטחים

בישראל, בן 18 הוא בוגר. בשטחים נקבע בעבר כי בן 16 הינו בוגר.
 בצו שהוצא ע"י צה"ל ב-17.1.95 נקבעה הלכה חדשה ומתקדמת, שהישוותה את ההתייחסות לגיל הילדים בישראל ובשטחים וכן איפשרה אותה הלכה למי שטרם מלאו לו 18 שנה להירשם במרשם האוכלוסין בשטחים.
 צו זה לא בוטל ולא חלו בו שינויים, ובמנשר בדבר יישום הסכם הביניים, מיום 28.9.95, נקבע אף כי "הדין ותחיקת הבטחון החלים...ביום הכניסה לתוקף של מנשר זה, יעמדו בתוקפם כל עוד לא בוטלו...".
 הסכם הביניים קובע גם כי לצד הפלסטיני סמכות לרישום במרשם האוכלוסין ילדים של תושבי השטחים אם טרם מלאו לילד 16 שנה.

אולם למעשה, כאשר תושב השטחים מבקש לרשום במרשם האוכלוסין את בנו בגיל 16 עד 18, הוא מסורב מכל וכל.

עמדת ישראל בפועל בנושא זה היא שיש לבקש בקשה לאיחוד משפחות עבור ילדים בגילאים אלה. לא רק שישראל מפירה את החוק בגישה זו, אלא שכבר הוסבר עד כמה מצומצמות המכסות השנתיות לאיחוד משפחות וכן כי ההליך של איחוד משפחות הוקפא, למעט לקבוצה המוגדרת אוכלוסיית בג"צ I. כמו כן, מתנגד המוקד להפיכת הליכי רישום רגילים של נערים במרשם האוכלוסין לבקשה לאיחוד משפחות, הן מתוך תפיסת הנושא והן משום שיש כאן הפרה בוטה ושרירותית של החוק.

* * *

הפירוט שנמסר כאן, מתאר רק חלק מהבעיות הקשות המאפיינות את נושא איחוד המשפחות. המוקד ממשיך לטפל באספקטים השונים של בעיית האחמ"ש.

* * *

במהלך 1996 טופלו במוקד 277 פניות שונות בקטגוריה של אחמ"ש, מתוכן 25 מהפניות נתקבלו לראשונה ב-1996.

בין 277 הפניות הללו, 17 נוגעות למשפחות מעזה. במהלך 1996 עלה בידי המוקד להביא לפתרון בעיותיהן של 125 מן המשפחות הללו. בשבע מהפניות סירבה ישראל לאשר הבקשות לאיחוד משפחות.

ב. בעיות תושבות ואיחוד משפחות בירושלים - הטרנספר השקט:

עניין התושבות בירושלים מובחן מעניין התושבות בגדה ובעזה. עוד בשנת 1967 הוחל החוק הישרלי על חלקים נרחבים מהמטרופולין של ירושלים שהיו עד אז בשליטה ירדנית. מי שנוכחו במפקד שנערך אז בתחום עליו הוחל החוק הישראלי, קיבלו תעודות זהות ישראליות כחולות ומעמד של תושבי קבע (אך לא אזרחים) בישראל. לתושבי ירושלים מוקנים מספר יתרונות ביחס לשאר תושבי השטחים: הם זכאים לחיות ולעבוד בעיר (ובישראל כולה) גם כאשר הסגר מונע כניסת תושבי הגדה או עזה אליה; הם זכאים לביטוח לאומי ולביטוח בריאות.

בשנה האחרונה אנו עדים לטרנספר שקט של תושבי ירושלים מעירם. כל השנים נקטו הרשויות הישראליות במדיניות, שנועדה לווסת את ה"מאזן הדמוגרפי" בירושלים ע"י צמצום מספר תושבי העיר הפלסטינים. בין היתר מדובר במניעת בנייה חדשה במזרח העיר, אי-הקמת כיתות לימוד וסירוב לאשר בקשות לאיחוד משפחות לנשים מזרח ירושלמיות שביקשו תעודות זהות עבור בני זוגן מהגדה, מעזה, מירדן או ממדינות אחרות. בנוסף, מי שיצא לחו"ל ולא חידש את מסמך הנסיעה שלו במועד, איבד את זכותו לשוב לעיר. היום הכלי לצמצום מספר תושבי מזרח ירושלים הפלסטינים הוא הקריטריון של "מרכז חיים".

בלשכת משרד הפנים במזרח העיר הוחל מאז חודש מרץ 1996 בפעולה רחבת הקף של נטילת תעודות זהות. משפחות שלמות מקבלות הודעה (לעתים באמצעות הדואר), כי בניהן חדלו להיות תושבים. ההודעה מלווה בדרישה לעזוב את ירושלים תוך חמישה עשר יום. הרקע המשפטי לשליכת מעמד התושבות הוא פרשנות משרד הפנים (שזכתה לגיבוי בית המשפט), לפיה, מי שהעתיק את מרכז חייו מירושלים, רשיון ישיבת הקבע שלו (המגולם בתעודת הזהות) פוקע מאליו. המדובר באנשים שעברו, לדעת משרד הפנים, להתגורר בגדה (כולל פרבריה של ירושלים שהחוק הישראלי לא הוחל עליהם), בירדן או בארצות אחרות. גם אם שבו לחיות בירושלים מזה מספר שנים, מקבלים אנשים אלו הודעות גירוש. משך כל השנים המשיכו אנשים אלו לקבל את מלוא השירותים במשרד הפנים הישראלי (כולל כניסה ויציאה מישראל כתושבים), מבלי שהוזהרו באופן כלשהו שהם עלולים לאבד את תושבותם.

מקרה מיוחד הוא המקרה של תושבות ירושלים שנישאו למי שאינם תושבי העיר. משך שנים ארוכות היתה מדיניות משרד הפנים לסרב לבקשות שהגישו נשים תושבות ירושלים לאיחוד משפחות ("אחמ"ש") עם בני זוגן שאינם תושבי ירושלים. בשנת 1994 הכריז משרד הפנים על מדיניות חדשה, לפיה בקשות כאלו יאושרו, אם מרכז חיי האישה הוא בירושלים ובהיעדר מניעה בטחונית או פלילית. הנשים הוזמנו להגיש בקשות אחמ"ש, ואלפים כאלו אכן הוגשו. לא מעט מהבקשות שהוגשו אושרו, אך הטיפול של משרד הפנים הצטיין באיטיות ובשחיתות (בסתיו 1995 חשף העיתון "ידיעות אחרונות" את השחיתות שפשתה בלשכה במזרח העיר).

החל מראשית 1996 הוקפא הטיפול בכל בקשות האחמ"ש, ומשרד הפנים החל לדרוש מכל המבקשים רשימה נוקשה, כמעט בלתי אפשרית, של מסמכים שיעידו, כי מרכז חיי המשפחה הינו והיה כל השנים בירושלים. מי שאינה עומדת בדרישה במלואה, צפויה לקבל סירוב לבקשת האחמ"ש ולעתים גם נשללת תושבותה. לעומת זאת, מי שמצליחה להוכיח מרכז חיים מתמשך - גם בתנאי הסגר, כשבן הזוג מנוע זה שנה לפחות מלהיכנס לישראל - אינה זוכה למענה. כאשר בן הזוג הוא תושב השטחים, אין היום גם שום הסדר שיאפשר למשפחה חיים תקינים בצוותא בירושלים, עד שתידון הבקשה לאיחוד משפחות.

גם רישום הילדים בתעודות הזהות של אימותיהם - תהליך אוטומטי כשמדובר באזרחים - חסום בפני תושבות מזרח ירושלים הנשואות לבן זוג שאין לו תעודת זהות כחולה. בקשות כאלו מתקבלות במשרד הפנים רק כשהן מוגשות באמצעות עו"ד, ומאושרות רק במקרים נדירים ועל בסיס קריטריונים מחמירים מאוד.

השנה התמודד המוקד גם עם נוהל גזעני נוסף הנוהג בלשכה במזרח ירושלים. נוהל זה מחייב את מי שאיבד את תעודת זהותו להביא תצהיר מבית המשפט, אישור ממחלק המיעוטים של המשטרה ואישור מוכתר, כתנאי

להנפקת תעודה חדשה. הנוהל חל ללא אבחנה על כל תושבי מזרח ירושלים. לגבי כל אדם אחר בישראל, נדרשת אך ורק הצהרה על האובדן.

האפליה לרעה של תושבי מזרח ירושלים מתבטאת גם בתחום הזכויות החברתיות. תושבות מזרח ירושלים מקבלות קצבאות ילדים מהביטוח הלאומי רק לאחר הליך ממושך של חקירות, כשהביטוח הלאומי מנסה להוכיח שהן אינן חיות בתחומי העיר (או אינן חיות בה די זמן), ולכן אינן זכאיות לקצבאות. לא פעם מתקבלות הקצבאות רק לאחר פנייה לבית הדין לעבודה. לאחרונה מיושמת אותה מדיניות גם לגבי דמי האשפוז ליולדת, ויולדות תושבות מזרח ירושלים, הנשואות למי שאיננו תושב, נדרשות לשלם את דמי האשפוז מכיסן. ילדים של תושבות העיר, אשר משרד הפנים מציב מכשולים בדרך לרישומם, אינם מקבלים את שירותי הבריאות להם הם זכאים עפ"י חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

במוקד להגנת הפרט מטופלות עשרות תלונות של תושבי מזרח ירושלים - בעניין בקשות לאיחוד משפחות, רישום ילדים, שלילת תושבות, סירוב למתן שירותים רפואיים ועוד. בכל הנושאים האלו פועל המוקד בתיאום עם ארגונים נוספים ועם עורכי דין פרטיים המתמחים בתחום זה. הטיפול בתלונות נעשה באמצעות התכתבות עם הרשויות הרלוונטיות ופניות פרטניות ועקרוניות לבתי המשפט, ובמיוחד לבית המשפט הגבוה לצדק.

במהלך 1996 טופלו במוקד 122 פניות בקטגוריה זו. ב-23 מהפניות אושר רישום ילדים וכן אושרו היתרי שהייה מיוחדים לבעליהן של התושבות בירושלים. אף לא אחת מהפניות לאיחוד משפחות נענתה.

ג. החזרת מגורשים

קטגוריות שונות של מגורשים

באופן פרדוקסלי, סיכוייו של אדם לחזור לשטחים כתושב טובים יותר אם גורש בשל פעילות עויינת, מאשר אם יצא מן האיזור מרצונו ומסיבה כלשהי - תהא הסיבה מוצדקת אשר תהא - לא הצליח לחזור (או לחדש את כרטיס היוצא) בזמן. הסיבה לכך נעוצה בהליך אוסלו.

מצד אחד, עניינם של "מאחרים" (או מי שאיבד תעודת זהות) נמסר לוועדה משותפת שטרם הוקמה. כמו-כן, נדחה למו"מ עתידי כל הנושא של עקורים לאחר 1967 - נושא האמור להיות נדון בוועדה מרובעת צדדים (הן לפי הצהרת העקרונות עם אש"פ מ-1993 והן לפי הסכם השלום עם ירדן). ממילא "מאחר" נחשב בעיני הרשויות הישראליות כמי שאיבד לצמיתות את זכות התושבות, וכיום אין כל מנגנון או הליך לדון בהחזרתו.

לעומת זאת, הסמכות לגרש - ואיתה הסמכות לבטל גירוש - נשארה בידי ישראל כסמכות מסמכויות הביטחון. ההליך של אוסלו הפך את העילה שביסוד מרבית מקרי הגירוש לבלתי תקפה (פעילות באש"פ וכד'). מתבקש על כן ביטול הגירוש במקרים רבים בשל השינוי הפוליטי. מגורש לא נחשב כאדם שאיבד את תושבותו, אלא כתושב, שהוצא כנגד רצונו לחו"ל ונאסר שובו לאזור; לפיכך ביטול צו הגירוש מביא לחידוש התושבות.

א. מגורש בגירוש "כדין"

גירוש כדין נעשה על פי החלטה של מפקד האזור לגרש אדם. החלטת הגירוש באה לידי ביטוי בצו גירוש, אשר מורה על גירושו של האדם ומנמק את הסיבה לגירוש. על כוחות צה"ל למסור למגורש את הצו ולאפשר לו להגיש ערר נגד גירושו בפני ועדה מייעצת טרם גירושו. הזכות לפנות לוועדה המייעצת נגד החלטת הגירוש נקבעה עוד לפני קום המדינה, ב-1947.

"מי שלגביו ניתן צו גירוש יישאר מחוץ לשטח המוחזק כל עוד הצו בתוקף" (תקנה 112(1) לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945). בהוראה זו טמונה הכרה בכך, שמפקד האזור מוסמך לבטל את צו הגירוש, לקצר אותו או לקצוב את תקופת תוקפו.

ב. מגורש בגירוש ללא מסירת צו גירוש ו/או ללא הליך המאפשר ערר -

דהיינו גירוש פיסי מעבר לגבול

העובדה שלא נמסר למגורש כל צו ולא ניתנה לו הזדמנות להגיש ערר נגד גירושו, אינה מעידה בהכרח על היעדר צו גירוש. ייתכן שבמקרים רבים (לפחות מתחילת שנות השבעים) הוציא מפקד האזור צו גירוש, ובעקבות זאת הוציאו כוחות צה"ל את המגורש מעבר לגבול מבלי שנמסר לו הצו. יכול להיות שבמקרים אלה קיים תיעוד על החלטת הגירוש בידי המימשל (או אולי סימון במחשב). ללא תיעוד, לא ברור כיצד ניתן היה למנוע את שובו של המגורש לאזור, כמבקר.

ג. "גירוש" שהוא הגליה או הגירה מרצון בתמורה לשחרור מוקדם ממאסר או

מעצר (לרבות עיסקות חילופי שבויים).

אדם שהתחייב מרצונו לעזוב את האזור ולא לשוב אליו, אינו מגורש בדרך כלל. אולם גם בהנחה שניתנה הסכמה כזו, למשל תמורת שחרור מוקדם ממאסר, עדיין ייתכן שהאמצעי לאכיפת העניין הוא (או היה) הוצאת צו גירוש.

ד. מגורש תושב ירושלים

סמכות הגירוש בישראל היתה בידי שר הביטחון. הוועדה המייעצת היתה אמורה להגיש את המלצתה לממשלה. מגורש תושב ירושלים נמצא כיום במצב מיוחד. ניתן לטעון, כי ביטול סמכות הגירוש בדיון הישראלי ב-1979, כוללת ביטול הסמכות לדרוש שמי שגורש בעבר ימשיך להישאר מחוץ לישראל. [הביטול הוא לפי סעיף 12 לחוק

סמכויות שעת-חירום (מעצרים), תשל"ט-1979 (ס"ח תשל"ט, פורסם ב-13.3.79).

ה. "מאחר" בעל טענה של כפייה

אדם שיצא את האזור תוך החתמת כרטיס יוצא בגשר, שלא חזר ו/או לא חידש את כרטיס היוצא תוך שלוש שנים; אבל יש לו טענה כלשהי בקשר להוצאה כפויה מהאזור.

* * *

עד לחתימת הסכם אוסלו הגיעו למוקד פניות רבות של "מאחרים" - אותם אנשים שיצאו לחו"ל ב"כרטיס יוצא" ולא חזרו במהלך שלוש שנות תוקפו של הכרטיס או שלא עלה בידי משפחותיהם כאן להאריך תוקפו. הסכם אוסלו קטע באחת את האפשרות לסייע בידם עפ"י אותם קריטריונים שהיו נהוגים עד אז, שכן, כאמור, נושא זה נדחה למו"מ עתידי.

אולם מאז נחתם ההסכם התקבלו במוקד 65 פניות של מגורשים, רובם כאלה שגורשו בתחילת שנות השבעים או בסוף שנות הששים. כולם כאחד העידו כי לא נמסר לידם צו גירוש כלשהו. חלקם הגדול העידו כי גורשו בתוך קבוצות; בדרך כלל נלקחו באר שבע וגורשו לירדן דרך ואדי עראבה; כולם העידו כי טרם לגירוש ניתן להם דינר ירדני אחד לאיש - דמי נסיעה בעברו האחר של הגבול.

39 מתוכם הורשו לשוב, בעקבות התערבות המוקד. לגבי 8 מתוכם - סירבה הרשות להתיר חזרתם לכאן, בדרך כלל בתואנה כי לא גורשו אלא שאיבדו את תושבותם או שלא היו כלל תושבים טרם שגורשו.

קיים קושי ניכר של השגת הוכחות במקרה של סירוב הרשות להתייחס אל מגורש כמגורש, שכן אין בידי המגורש מסמך גירוש ולפעמים אין בידי כל מסמך אחר היכול להצביע על תושבותו וגירושו מכאן. אשר לרשות - הרי שתיקים רבים של אנשים בווערו עם חלוף השנים, או שאין רישומים הולמים על רישומו של מגורש במפקד האוכלוסין שנערך בשטחים לאחר כיבושם ב-1967.

יש לציין כי ב-1996 נתקבלו 13 פניות להחזרת מגורשים. 4 מהפניות נענו בחיוב עד כה.

עפ"י נתוני "בצלם" ("גירוש פלסטינים מהשטחים", 1993), הרי בשנים 1970 עד 1973 הוצאו 785 צווי גירוש.

ייתכן כי בשנים 1970-1967 היה מספר המגורשים גבוה לפחות באותה מידה, אך לא הוצאו נגדם צווי גירוש (כך משתמע מקטעים בספרו של שלמה גזית, המובאים בדו"ח "בצלם" הנ"ל והמתייחסים לגירוש כדבר שבשיגרה בשנים הראשונות לכיבוש השטחים).

להלן סיפורו של ג'ריס קואס:

מר קואס, יליד 1925, תושב ג'פנה שבנפת רמאללה, נעצר בתחילת חודש פברואר 1973, נכלא וב-10.2.73 גורש לירדן, ללא שנמסר לו צו גירוש. בעת גירושו היה נשוי ואב לארבעה.

משך זמן מה התגורר בירדן ואח"כ עבר לביירות, ומשם לדמשק. כל אותן שנים בגלות היה פעיל פוליטי במסגרת המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית.

בנו פנה למוקד בתחילת שנת 1995 בבקשה להחזיר את האב הקשיש למולדתו. בספטמבר 1995 נתקבל במוקד מכתב מלשכת היועץ המשפטי בגדמ"ע, לפיו הבקשה להחזיר המגורש - סורבה.

ב-1996 פנה המוקד לרשויות פעם נוספת בעניין החזרת המגורש למולדתו. הפעם נתקבלה תשובה חיובית.

בני משפחתו של מר קואס פרסמו מודעת הוקרה למוקד בעיתון "אל-קודס".

4. אלימות

ב-1996 נתקבלו במוקד 4 תלונות שעניינן מוות, 12 תלונות שעניינן נזק לרכוש ו-35 תלונות על אלימות (לא כולל עינויים בחקירה).

הגורמים המעורבים בתלונות על אלימות הינם:
 צה"ל - ב-14 מהתלונות
 מג"ב - 11 מהתלונות
 משטרה - 4 מהתלונות
 שב"כ - בתלונה אחת
 תושבים ערבים - בתלונה אחת
 תושבים יהודים - 5 מהתלונות
 אחר - 2 מהתלונות (פקח עיריית ירושלים ושומר הסף במשרד הפנים).

בתלונות על נזק לרכוש הגורמים המעורבים הינם:
 צה"ל - ב-6 מהתלונות
 מנהא"ז - תלונה אחת
 תושבים יהודים - 4 מהתלונות
 שב"כ - ב-2 מהתלונות.

מות**תיק 10638**

ב-28.9.96 נפטר בבית החולים הדסה בירושלים, התינוק מוחמד סראחין, בן שנה וחצי, מבית אולא אשר בחברון.

התינוק חלה בסרטן הדם וטופל בבית החולים הדסה בירושלים. אמו שהתה לצידו בבית החולים בכל פעם שאושפז. אביו קיבל היתרי כניסה לירושלים לראותו.

ב-26.9.96, בעקבות פתיחת מנהרת הכותל בירושלים והאירועים הקשים שליוו את פתיחת המנהרה, הוטל סגר מחודש על הגדה.

ביומיים שקדמו להטלת הסגר, אושפז התינוק בבית החולים ושחרר.

ב-28.9.96 עלתה מידת חומו של התינוק והוריו המודאגים החלו מוקדם בבוקר בהכנות לקחתו לבית החולים בירושלים. הם פנו לבית החולים עאליה בחברון כדי להסיעו באמבולנס. לא היה במקום אמבולנס, שכן כל כלי הרכב הוחשו למחסומים לפנות נפגעים.

ההורים פנו לסיועו של נהג ישראלי שבבעלותו רכב עם לוחית זיהוי ישראלית.

למחסום הגיעו בשעה 09:45. תחילה סירבו החיילים במחסום מכל וכל לאפשר כניסתם לישראל, למרות ההסברים על מצב התינוק ולמרות שהאב הציג בפני החיילים מסמכים רפואיים שונים מבית החולים והיתר שהיה בידו לכניסה לישראל - שהסגר ביטל את תוקפו.
 החיילים ערכו חיפוש מקיף ברכב.

האב ביקש מים לתינוק. מים לא ניתנו.
 למקום הוזעקו קצין שהודיע כי יש סגר ולכן אין כניסה לישראל. האב ביקש מהקצין להביט בתינוק שהיה חיוור מאוד ונשם במהירות רבה. הקצין צעד למחנה, חזר והודיע כי הרכב והאם יוכלו להיכנס לירושלים עם התינוק. האב לא יוכל להיכנס. הקצין הודיע עוד כי יש לערוך חיפוש ברכב. החיילים הודיעו לקצין כי כבר ערכו חיפוש. הקצין התעקש. גערך חיפוש נוסף. רק בשעה 11:30 הורשה הרכב לצאת לכיוון ירושלים.
 התינוק נפטר עוד לפני שהגיע לבית החולים.
 יומיים לאחר מכן פורסם סיפור מות התינוק בעיתונים הפלסטיניים וברדיו פלסטין. באותו יום התקשר קצין המנהא"ז למוכתאר הכפר וביקש לקרוא לאב. בשיחת הטלפון התנצל קצין המנהא"ז על מות הבן, בשם צה"ל, ומסר גם שהאב יוזמן למתן עדות. העדות נגבתה כעבור כמה ימים.
 נכון לסוף 1996 - טרם נתקבלו מימצאי החקירה.

תיק 10079

בערב של ה-14.3.96 חשה הגב' אלחדור, בחודש התשיעי להריונה, בצירי לידה. במרפאה של רופאת הנשים בכפר לא היה איש. הבעל החל לחפש כלי רכב שיעביר את אשתו לבית החולים בחברון הסמוכה. שכן הציע עזרתו וכך יצאו השלושה ברכב לכיוון חברון. רכב צבאי, שהיה בבחינת מחסום, עצר אותם והכריז כי יש עוצר ועליהם לחזור על עקבותיהם. החייל איים עליהם בנשק. הם שבו לכפר ופנו למרפאה אחרת. גם שם לא היה רופא, אלא אחות מוסמכת. כאשר נכנסה הגב' חדור למרפאה, כבר היתה הלידה בעיצומה. התינוק נולד במצב קשה ונפטר מיד.
 בנובמבר 1996 כתב פרקליט פיקוד מרכז למוקד כי "לא אותרו חיילים שהיו במחסום הנטען... בנוסף, לא ניתן להצביע על אשם בהתנהגותם של החיילים, שכן לא ניתן להראות שידעו תכלית נסיעת הרכב...".

תיק 10228

4 חברים חזרו לביתם לאחר ביקור בבית הקברות. כשעברו במרכז העיר שכם, עצר לידם, במהירות, ג'יפ צבאי ובו 6 חיילים. החיילים ירו מיד. הארבעה החלו לברוח מהמקום. טלאל אבו עיסא נורה ונפל. חבריו העבירו אותו לבי"ח, שם הודיע להם הרופא כי טלאל נפטר.
 האירוע מיום 8.12.95.
 טלאל היה בן 23 במותו.

ב-28.10.96 כתב חובע צבאי בשם פרקליטות פיקוד מרכז למוקד:
 "בתאריך 8.12.95 ליווה כח צה"ל מיכלית צבאית למפקדת החטיבה. מועד פינוי העיר היה קרוב והיו הפרות סדר רבות. סמוך לבית הקברות נתקל הכח במארב אבנים ובקבוקים. ג'יפ הליווי נותר במקום וחייליו יצאו מהרכב וירו באוויר. כששבו ונסעו, המשיך ידוי האבנים ואף נזרקו לעברם מספר רימוני גז. הכח הגיב בירי. בהמשך הדרך הבחין מפקד הכח בשלושה תושבים וסבר כי אחד מהם מתכוון להשליך רימון לעברם. הוא הורה למפקד הרכב לעצור ותוך כדי יציאה מהרכב ירה שלושה כדורים לעבר סמטה בה נראה

החשוד.

הואיל ולא בוצעה נתיחה פתולוגית, לא ניתן לדעת אם הפגיעה בהרוג נגרמה בשל קליע או נתז מפגיעה בקיר סמוך.

הירי בשלבים המוקדמים היה תקין נוכח ידוי האבנים המסיבי וידוי הרימונים.

נוכח תחושתו הסובייקטיבית של הקצין בסכנה לכח ונוכח החשד לזריקת רימון, נמצא הירי השני מוצדק אף הוא.

עם זאת, הורה הפרקליט על העמדתו לדין של מפקד הכח בשל אי מתן עזרה רפואית לפצוע...".

תיק 9966

ב-15.2.96 קיבלה משפחת שחאית מדורא, נפת חברון, הודעה על הריגת בנם בכלא מגידו. גופת ההרוג עברה נתיחה פתולוגית. המדינה האשימה שלושה כלואים אחרים בכלא כי חקרו את ההרוג בברוטאליות משך כמה ימים לנוכח חשדם כי שיתף פעולה עם השלטונות. בכתב האישום נכתב כי ההרוג זעק לעזרה, וכי החשודים בהריגתו הפליאו בו מכותיהם "עד כי מיטות הברזל שבתא - רעדו".

בנוסף, נכתב בכתב האישום כי במהלך אותם ימי חקירה, הוציאו אותו מהתא כמה פעמים לשירותים וכי "המנוח לא היה מסוגל להלך על רגליו ונזקק לתמיכת הנאשמים כדי להגיע עד לשירותים, מרחק מטרים ספואים מתאו". כלא מגידו הוא כלא צבאי, באחריות ובתפעול צה"ל.

אלימות מג"ב

בשלהי שנת 1996 הקרין הערוץ הראשון של הטלביזיה קלטת וידאו ביתית שתיעדה מעשי השפלה של שוטרי מג"ב בפלסטינים ליד מחסום א-רם בצפון ירושלים.

הקרנת הקלטת הכתה את הציבור בישראל בתדהמה. עוד קודם לכן, באמצע 1996, יצא המוקד במכתבים למפקד מג"ב, ישראל סדן ולשר לבטחון פנים, מר אביגדור קהלני בקריאה לרסן את התנהגות שוטרי מג"ב באיזור ירושלים, שכן מהתלונות שהצטברו במוקד עלה רושם קשה של התעמרות קשה וסדיזם פרוע כלפי פלסטינים, ללא כל תגובה הולמת, פומבית, של הממונים על החיל.

גם עו"ד ערן שנדר, מנהל היחידה לחקירת שוטרים, החוקרת שוטרים החשודים באלימות כנגד אזרחים, בראיון לעיתון "הארץ" מיום 10.12.96, מצדיק רושם זה של המוקד: "במח"ש נפתחו ב-1996 264 תיקים כנגד אנשי מג"ב בגין שימוש בכוח בעת מילוי תפקידם, מתוכם הוחלט להעמיד לדין 35 אנשי מג"ב (נגד 21 שוטרים הוגשו כתבי אישום פליליים ונגד 14 אחרים הוגשו כתבי אישום לבית הדין המשמעתי), 58 תיקים נסגרו משום שלא הצליחו לבסס פרטי התלונות עד תום, 43 נסגרו מחוסר ראיות, 25 תיקים נסגרו מחוסר אשמה. התיקים האחרים עדיין בחקירה".

ועוד אומר עו"ד שנדר בראיון זה: "...התנהגות זו [של שוטרי מג"ב] היא פועל יוצא של התחושה שדמם של הערבים מותר...".

להלן פירוט כמה מן התלונות שנתקבלו במוקד ב-1996 על אלימות שוטרי מג"ב:

תיק 10032

ביוני 1996 בשעה 7:00 בבוקר בקירוב, הגיעו אנשי מג"ב אל בית המשפחה בירושלים, בעוד כמה מבני הבית ישנים והאחרים זה עתה התעוררו. השוטרים קראו לשניים מהבנים (בני 19 ו-17) לצאת החוצה עם תעודת הזהות שלהם, ושם העלו אותם על ג'יפ. המכות החלו כבר בג'יפ. הנסיעה החלה.

במהלך הנסיעה עבר ג'יפ מג"ב אחר בסמוך. בין השוטרים בשני הג'יפים נערכה שיחה. שוטר בג'יפ בו הוחזקו שני הפלסטינים הודיע לשוטרי הג'יפ האחר כי הם תפסו בחורים עם תעודות זהות גדתיות והולכים להכות אותם. לשוטרי הג'יפ האחר הוצע להצטרף למכות אולם אלה סירבו. (יש לציין כי בני המשפחה מתגוררים בירושלים מאז 1967, אולם מאחר שלא נפקדו בה, הרי הם נושאים תעודות זהות של הגדה. מדיניות הסגר שהחלה ב-1991 והעובדה כי הבאים לירושלים חייבים בהיתר אישי, וזה אינו ניתן ככלל, יצרה מצב בו שגרת חייהם בבית בירושלים הינה לא חוקית).

הג'יפ, על נוסעיו, הגיע לדרך עפר צדדית, ריקה מאדם. אחד מאנשי המג"ב הודיע להם כי "ביבי" עלה לשלטון ואז החלו המכות לאח הבוגר: סטירות, אגרופים ובעיטות בכל חלקי הגוף בעוד הפלסטיני שרוע על הארץ. משסיימו להכות את האחד, פנו לאח הצעיר, באגרופים, סטירות ובעיטות בכל חלקי גופו. כן הוכה הצעיר בשרשרת ברזל שהיתה בידי אחד התוקפים. בבדיקה בבי"ח הסתבר כי עור התוף באוזנו הימנית נקרע.

השניים נצטוו להסתלק מהמקום כי לאנשי המג"ב היתה "רק חצי שעה", כפי שהסבירו למותקפים על ידם. תלונה נשלחה מיד למח"ש. טרם נתגלו עקבות השוטרים המכים.

תיק 10721

בדצמבר 1996 היו המתלונן (בן 24) אחיו (בן 14) ובן דודם בירושלים בדרכם לטיפול רפואי למתלונן בבי"ח מוקסד (הטיפול הרפואי נדרש בשל תאונת עבודה במהלכה נפל המתלונן מקומה שלישית בבנין בו עבד. חייל מג"ב ופקחי עירייה הגיעו למקום הימצאם - בקירבת שער שכם - כדי להחרים ירקות ופירות - כדרכם - ומשראו השלושה את הפקחים והשוטרים באים, הסתלקו מהמקום.

הצעיר בן ה-14 נתפס ע"י שוטרים שהחלו מיד להכותו בידיהם ברגליהם ובקתות כלי הנשק שלהם.

הנער איבד הכרתו. השוטרים המכים מיהרו לעלות על כלי הרכב שלהם, במטרה להסתלק מהמקום. האח ובן הדוד חסמו את דרכו של כלי הרכב ולמזלם הגיע שוטר נוסף למקום וציווה על שני שוטרי המג"ב להתייצב בתחנת המשטרה הקרובה, לשם הגיעו במהירות חוקרי מח"ש וגבו עדויות מהמכים ומהמוכים. הנער אושפז בבית חולים, שם נתפרו החתכים שבראשו. טרם נתקבלו מימצאי החקירה.

תיק 10056

ביוני 1996, בשעות הבוקר המוקדמות, נתפס המתלונן - בן 19 - ע"י שוטרי משמר הגבול באזור בניינים בהקמה בפאתי ירושלים. למתלונן לא היה היתר כניסה לישראל והוא הגיע למקום כדי לעבוד לפרנסתו.

מיד בעת הבירור בעניין תעודת זהותו - הוכה. הוא הועלה אז על ג'יפ. הנסיעה החלה ועימה מכות קשות. לאחר כ-20 דקות נסיעה בערך, בחורשה ריקה מאנשים, הורידו אותו השוטרים מהג'יפ והחלו להכות בו באלות כשהוא שרוע - במצוותם - על סלע, פשוט ידיים ורגליים. הקצין האחראי נשאר לשבת תחילה בג'יפ וצפה במתרחש, ואז הצטרף גם הוא למכים וחבט בו באלתו בכל חלקי גופו.

אחת האלות נשברה על גופו.

המתלונן איבד הכרתו. מאוחר יותר מצא אותו בדווי שאסף אותו לאוהלו והשקה אותו במים. הוא הגיע אח"כ לבית חולים לטיפול וגילה כי כספו נעלם.

כשהגיע למוקד צולם גבו החבול והתמונה - המדברת בעד עצמה - התפרסמה בעיתון "הארץ".

ארבעת השוטרים נתפסו.

ב-20.11.96 הוגש נגדם כתב אישום בבית המשפט בירושלים.

במהלך 1996 הגיש המוקד 41 תביעות פיצויים, מהן 24 תביעות לבית המשפט ו-17 תביעות בערכאות מינהליות.

פיצויים והחזרי כספים ששולמו ב-1996

תיק 8385

בשעות הבוקר המוקדמות של ה-29.6.95, הקיפו כוחות צבא את שכונת מגוריה של המתלוננת, הכריזו על עוצר וציוו על כל תושבי השכונה לעזוב את בתיהם מיד.

הצעירים נעצרו. הנשים והילדים הועברו לאזור המרוחק מהשכונה. החיילים עקרו את כל העצים בשכונה וחשפו גופת מבוקש. אז הוחל בהריסת שניים מבתי השכונה, אחד מהם ביתה של המתלוננת. הבית נהרס עד היסוד, על כל תכולתו, בעוד המתלוננת, בפיג'מה, נמצאת באזור אחר ואינה יודעת מה מתרחש. לא נמסרו לבעלי הבתים שנהרסו כל התראות ולא ניתן להם להוציא חפציהם מהבתים, טרם להריסתם.

לאחר מכן התגוררה המתלוננת עם בני ביתה באוהל שסופק להם ע"י הצלב האדום.

הפרקליטות הצבאית הודיעה כי הפעולה כולה נועדה ללכידת חוליית מבוקשים ומאחר והיתה זו פעולה צבאית דחופה, שנדרשה למנוע פגיעה בחיי אדם, הרי לא ניתן היה למסור התראה על ההריסה המתוכננת: "הריסת הבתים לא נועדה להביא לחיסולו של טאהר קפישה (המבוקש) אלא למנוע פגיעה וסיכון הלוחמים המסתתרים בבתים באזור".

פיצויים בגין הבית ההרוס נתקבלו במוקד באוגוסט 1996. צה"ל סירב להעביר לידינו את התחקיר הבטחוני שערך בעניין הפעולה עצמה.

תיק 632.3

באפריל 1989 נורו למוות 3 מתושבי מחנה הפליטים דהיישה. עמאד קראקע נורה ב-15.4.89, נאצר אלקסאס נורה ב-16.4.89 והילדה רופיידה אבו לבן נורתה ב-17.4.89.

המוקד טיפל ומטפל בשניים ממקרי המוות: עניינה של רופיידה תלוי ועומד בבית המשפט.

עניינו של נאצר אל קסאס להלן:

במכתב מפקדת פרקליט צבאי ראשי מיום 13.9.90 נמסר כי "...המנוח וצעירים נוספים השתתפו בידוי אבנים לעבר חיילי צה"ל. במהלך נסיונות איגוף נפגשו זה מול זה מספר מתפרעים ומספר חיילים. המנוח ידה אבן לעבר החיילים והחל לברות. לנוכח העובדה שאחד החיילים, קצין בדרגת רס"ן, חש מאוים, ירה קליע פלסטיק לעבר רגלי המנוח שנפגע וברח מן המקום. לנוכח נסיבות האירוע... החליטה הפרקליטה לסגור את תיק החקירה בלא נקיטת אמצעים משפטיים כנגד היורה" (ההדגשות שלנו). לעניין שתי גירסאות על מועד בריחתו של נאצר אלקסאס מהמקום - הרי כאן טמון העוקץ כולו.

עד ראייה לאירוע טען כי נאצר אלקסאס נורה בגבו בצד השמאלי, ולא ברגליו. מן הראוי לציין כי האירוע קרה עת חזרו נאצר וחבריו מביקור תנחומים בבית משפחת קראקע שבנם נהרג יום קודם לכן.

ב-30.10.95 כתב אלינו קצין התובענות במשרד הבטחון כי "מעיון בחומר החקירה שנאסף בנדון, עולה כי המנוח נהרג עת שהיה בקבוצה של נערים שיידו אבנים לעבר כוחות צה"ל. יחד עם זאת, מבלי להודות באחריותנו לאירוע הנטען, מוכנים אנו לפנים משורת הדין ומטעמים הומניטריים בלבד לשלם סכום פיצוי בסך 15,000 ש"ח.

בעקבות דין ודברים נוספים, הגיעה המחאה על סך 25,000 ש"ח. נאצר אלקסאס, בן 16 במותו.

תיק 2646+2785

בתאריך 22.12.91 ערכה קבוצת חיילים חיפושיים בבתים שונים במחנה הפליטים קלנדיה. בשניים מהבתים גנבו החיילים כספים במהלך החיפוש. כבר באותו יום התלוננו בני שתי המשפחות על הגניבה במחנה הצבאי הסמוך. כמו כן, הוגשו תלונות במשטרה ובמינהל האזרחי.

חייל אחד הורשע בגין גניבה.

"שני החיילים הנוספים לא חויבו בפיצויים הואיל ובפועל לא גנבו אלא קיבלו חלק מסכום הכסף שהנאשם הראשון הודה בגניבתו" כתב פרקליט פיקוד מרכז למוקד ביום 7.2.93.

רק חלק מהכסף שנגנב הוחזר למשפחות.

ב-1996 שולמו הכספים במלואם.

תיק 4063

ב-1991 נעצר המתלונן ונשפט למאסר בגין חברות בארגון לא חוקי. שלושה ימים לאחר מעצרו הגיעו חיילים לבית משפחתו, ערכו חיפוש והחרימו את דרכונו הירדני.

עוזר היועץ המשפטי של המינהל האזרחי כתב אלינו ב-8.8.93 כי "... הדרכון לא נמצא בנפת חברון וכנראה לא הועבר ע"י החיילים אל המינהל האזרחי. לא ניתן כיום, עקב הזמן הרב שחלף, לבדוק את אמיתות גרסתו... ולא ניתן גם לבדוק עם כוחות הבטחון, עקב התחלופה הרבה בשטח".

וביום 21.11.93 כתב אותו עוזר ליועץ המשפטי: "...אולי העובדה שלא ניתן לגלות את דרכונו של מרשך נעוצה בשיטה הלקויה בה פועלים התושבים באזור, המתלוננים על דברים שנעשו להם לאחר פרק זמן רב ביותר מן האירוע הנטען על ידם? או שמא הם מוצאים להם מקור למימון רשלנות שלהם ע"י טענות סרק?"

ובמכתב מ-28.7.94 מלשכת היועץ המשפטי נמסר: "...לא אותר דרכונו...ואף אין כל ראיה כי הועבר לידי המינהל האזרחי...אין אנו מוצאים מקום לפצות את מרשכם". הבקשה לפיצוי נדחתה פעם נוספת ב-10.1.95.

בנובמבר 1995 הוגשה תביעה בבית משפט השלום בירושלים.

ביוני 1996 נתקבלה המחאה.

תיקים 6777+1324

אירועים מ-25.2.90 בעיר חברון, במהלכם שברו חיילים את שמשות כלי הרכב של המתלוננים. תלונה הוגשה ע"י אחד המתלוננים במשטרת חברון ביום האירוע. המשטרה העבירה התלונה למצ"ח. קצין מצ"ח חקר את המתלונן בסמוך לזמן האירוע אולם בספטמבר 1991 הודיע לנו פרקליט פיקוד מרכז כי האירוע לא נחקר ע"י מצ"ח ולמרות זאת, נדחתה תביעתנו הראשונה לפיצויים בנימוק שהנזק נגרם למכונניות "מיידוי אבנים של המקומיים".
ב-1.12.96 נתקבלו פיצויים מטעם משרד הבטחון.

תיק 1246

אירוע מ-20.1.90, במהלכו הגיעו חיילים לבית המשפחה כדי לעצור את אחד מבני הבית. החיילים ערכו חיפוש מקיף בבית ועזבו.
לאחר יציאתם גילו בני הבית שנעלמו במהלך החיפוש 2 צמידי זהב.
במשטרה סירבו לקבל תלונה. בהתערבות המוקד, נמסרה תלונה בפני חוקר מצ"ח אולם הפרקליטות הצבאית החליטה לסגור את התיק שכן "החומר המבצעי לא נשמר לאחר הפעילות המבצעית ולפיכך... לא ניתן היה לגלות הגורמים החשודים בביצוע הגניבה...".
באוגוסט 1996 נתקבלה המחאה מטעם משרד הבטחון "מבלי להודות באחריות".

תיק 6984

בנובמבר 1994 עסקו בני משפחות המתלונן במסיק זיתים במטע שלהם ובסיומו הועמסו הזיתים על רכב, בדרכם לבית הבד. רכב זה נשא גם את הזיתים ממטעי השכנים. פקחי הרשות לפיקוח חקלאי עצרו את הרכב, החרימו אותו על הזיתים שבתוכו, שכן לא היתה לנהג תעודת משלוח.
בחודש מרץ 1996 הגיעה המחאה לזכות המתלונן מהמועצה לזיתים, המכסה רק את עלות הזיתים שהוחרמו. המוקד עומד על כך שהמועצה תכסה גם את העלויות האחרות וההפסדים שנגרמו למתלונן עקב ההחרמה.

תיק 1257

ב-19.1.90 הגיעו חיילים לחצר ביתו של המתלונן והיכו את בנו בן ה-12. האב, שניסה לעצור בעדם, הוכה אף הוא ונזקק לטיפול רפואי בבית חולים בעקבות כך. הוכו גם אמו של הילד ואחיותיו.
יומיים לאחר מכן חזרו החיילים לבית וערכו בו חיפוש.
הפרקליטות מינתה קצין בודק. בחודש מאי 1991 נמסר למוקד כי התיק נסגר שכן לא אותרו החיילים המעורבים.
במכתב שתאריכו 12.2.96 מיחידת התביעות במשרד הבטחון, נמסר כי "התלונה... נבדקה לעומקה... ולא עלה דבר שיכול להצביע על אחריות צה"ל לאירוע".
המחאה לזכות המתלונן התקבלה ביוני 1996.

תיק 3375

המתלונן, תושב הגדה, נשוי לתושבת ירדן. בשנות התשעים המוקדמות עוד לא היה בנמצא הסדר כלשהו או מדיניות שעניינה איחוד משפחות לבני זוג מסוגו של המתלונן ואשתו. ב-1992 עתרנו בשמו לבג"צ, כמו גם בעניינם של מאות אחרים מתושבי הגדה שמצבם דומה. הסדר ראשוני הושג בעניין בסוף 1992, ולפיו בני הזוג שאינם תושבים, רשאים לשהות באזור מכוח רשיון ביקור המוארך ב-6 חודשים בכל פעם.

בעניין אשת המתלונן לא כובד ההסכם במינהל האזרחי, ומשיצאה מהגדה לירדן לבקר את הוריה, לא איפשרו לה לשוב.

פנייה ראשונה לרשות בעניין מניעת כניסתה נשלחה לרשות ב-23.8.93. בתגובה נמסר טלפונית כי היא רשאית להיכנס, אולם ב-25.10.93, כאשר ניסתה להיכנס, מנעו בגשר את כניסתה. האשה נכנסה לגדה רק בדצמבר 1993.

ביוני 1996 נתקבלה המחאה מטעם משרד הבטחון בגין העניין.

תיק 6254

באפריל 1994 התמקמו חיילים על גג ביתו של המתלונן בחברון. החיילים שהו על הגג ביום ובלילה ורק בפברואר 1995 מסרו לבעל הבית צו תפיסה חוקי לגג. החיילים היוו מטריד קשה, הרעישו, לכלכו, עשו צרכיהם מהגג למטה, שברו מיכלי מים שעל הגג ועוד. כמו כן, צרכו חשמל, שסופק מבית המתלונן.

ב-5.11.95 כתב תובע צבאי בשם פרקליט פיקוד מרכז כי: "...לאור אי הנוחות הנגרמת...עקב נוכחות החיילים במקום, נקט הצבא צעדים שונים לשם מיזעור הנזק ככל האפשר...החיילים המאיישים את התצפית מקבלים תדרוך באשר לצורת ההתנהגות המצופה מהם...".

ב-1996 נתקבל צ'ק לכיסוי הנזקים למיכל המים ולחלקו של הצבא בצריכת החשמל. המשפחה אינה מוכנה לקבל כסף מצה"ל עבור השימוש בגג ביתה.

תיק 6151

אירוע מ-26.4.94 במהלכו הגיעו 4 חיילים וקצין לחלקת אדמתו של המתלונן וניסרו 8 עצי זית. המתלונן חקלאי ופרנסתו על תנובת אדמתו.

לא נמסר למתלונן על הכוונה לפגוע בעצים ולא נמסרה גם הסיבה לכך. בחודש מרץ 1995 נתקבל מכתב מקציו התובענות במינהל האזרחי, המסביר כי ניסור העצים נעשה "לצורך צבאי".

עפ"י שומה שנערכה מטעמם, מוכן המינהל האזרחי לפצות את המתלונן בסכום של 1,500 ש"ח. המוקד שלח הערכה של שמאי מטעמו.

בספטמבר 1996 נתקבלה המחאה לזכות המתלונן בסך 10,500 ש"ח.

תיק 811

ב-23.7.89 נכנסו מתנחל וחיילים לבית המשפחה, בחיפושיהם אחר אשה שיידתה אבנים לעבר המתנחל, לטענתם. הכניסה לבית לוותה בהכאת כל בני המשפחה, כולל נשים וקשישים. החיילים ירו באבי המשפחה ופצעוהו ברגלו.

האיש נזקק לטיפול רפואי ממושך בעקבות כך. אחת מבנות המשפחה שהיתה בהריון, הוכחה אף היא ולמחרת האירוע אושפזה בבי"ח בעקבות הפלה. נפתחה חקירה. באוקטובר 1991 הודיע פרקליט פיקוד מרכז כי למרות מאמצים לא ניתן היה לאתר את החיילים שלפי הטענה היו מעורבים באירוע. במאי 1996 נתקבלה במוקד המחאה לזכות המתלוננים "מבלי להודות באחריות צה"ל לאירוע".

תיק 2044

המתלונן נעצר ב-14.4.91 ע"י חיילי היחידה המוצבת באזור מגוריו, ונשפט בגין אחזקת כרזה אסורה. הוא שוחרר מכלאו ב-24.4.91. בלילה בו שוחרר, הגיעו לביתו 3 חיילים מהיחידה שעצרה אותו, ערכו חיפוש אלים בבית, השחיתו חפצים שונים והחרימו מסמכים שונים שלו. המתלונן לא היה בבית. החיילים דרשו מבני המשפחה להעביר לו את איומיהם. יש לציין כי באותה תקופה התקבלו במוקד תלונות רבות על התנהגות חיילי יחידה זו באותו אזור. ב-17.7.94 כתב פרקליט פיקוד מרכז שלמרות בדיקות שונות, לא ניתן היה לאתר חיילים מהכוח האמור, "ובימים אלה הודיעונו כי התיק...אבד... לנוכח העובדה כי מדובר באירוע מלפני למעלה משלוש שנים, אינני מוצא שיש טעם כיום להורות על מינוי קבו"ד נוסף...טיפול בתלונה זו מסתיים איפוא". ב-1996 נתקבלה המחאה מטעם משרד הבטחון.

תיק 2731

תושב הגדה, שהה כדין בישראל לצורך עבודה, כשבידו היתר שהייה. למרות זאת, עצרו אותו שוטרים בגין שהייה בלתי חוקית. מקץ יומיים הועבר למינהל האזרחי ברמאללה וחוייב לחתום על טופס התחייבות לתשלום קנס ו/או התייצבות למשפט. רק אז שוחרר. המוקד פנה בנדון מיד לרשויות אולם לא נענה. בינתיים הושבת האיש מעבודה - במינהל האזרחי הוסבר לו כי רשיון עבודה חדש והיתר שהייה בישראל יינתנו לו, אם בכלל, רק לאחר שישלם את הקנס. האיש שילם את הקנס בלית ברירה וקיבל היתר חדש. בספטמבר 1993 נתקבל מכתב מטעם היועץ המשפטי למינהל האזרחי, המסביר כי אמנם היה בידי האיש היתר תקף לשהייה בישראל, אולם "הוא נעצר בקולנוע מרכז, שם אסור היה לו להיות" (הכוונה לבית קולנוע בתל אביב). סכום הקנס הוחזר למתלונן עוד ב-1993. המוקד דרש תשלום בגין כליאת שווא. משרד הבטחון כתב למוקד באפריל 1995, כי התביעה לפצות את המתלונן נדחית שכן הוא "נעצר בקולנוע מרכז, שם אסור היה לו לשהות". באוקטובר 1996 נתקבלה המחאה מטעם משרד הבטחון.

תיק 1242

המתלונן, תושב חברון, ובני משפחתו סבלו מרצף הטרדות והתנהגות ברוטאלית של חיילי צה"ל משך כחודש, החל מ-19.12.89 ואילך. באחד מאותם אירועים הוכה אחד מבני הבית באופן קשה ונזקק לאשפוז בבית החולים. המוקד פנה מיד בתחילת 1990 לפרקליט פיקוד מרכז בדרישה לחקור האירועים.

בתחילת 1991, ענה פרקליט פיקוד מרכז כי הוא "מנסה לאתר את ניתוב מימצאה של חקירה זו".

ביוני 1991 פנה המוקד לפרקליטות המדינה, כדי לקבל סוף סוף את מימצאי החקירה.

פרקליט פיקוד מרכז ענה כי "נערכו בדיקות... כדי לבדוק שמא הנושא נחקר ואולם לא הצלחנו למצוא מימצאים לביצוע חקירות נושא זה... כיום החלטתי לנסות ולבדוק את העניין... עם קבלת מימצאי הבדיקה אודיעך".

ובתאריך 20.11.91 כתב הפרקליט: "...לא ניתן לאתר כיום את החיילים המעורבים בחיפושים שנערכו בשעתם בבית המתלונן". ביוני 1996 התקבלה המחאה לזכות המתלונן.

תיק 550

משך כשנה תמימה, במהלך 1988-1989, סבלו בני משפחת המתלונן מהתנהגות ברוטאלית של חיילים המגיעים לעתים קרובות לבית, עורכים חיפושים אלימים אחר בן משפחה מבוקש ומשחיתים כל שנקרה בדרכם.

את אב המשפחה עצרו החיילים 3 פעמים כדי לאלצו להסגיר את בנו. לדרישת המוקד, מונתה ועדת חקירה צבאית. במאי 1991 טרם נתקבלו מימצאי ועדת החקירה. באותו חודש עתר המוקד לבג"צ בשם המתלונן לקבלת מימצאי החקירה.

ביוני 1991 נמסר כי התיק נמצא.

ביוני 1991 כתב פרקליט פיקוד מרכז למוקד כי אין תימוכין לטענות המתלונן נגד חיילי צה"ל, ומאידך עלה חשד נגד גורמים אחרים בזרועות הבטחון.

ב-1996 נתקבלה המחאה מטעם משרד הבטחון.

תיק 205

ב-14.11.88 פרצו חיילים לבית המתלונן בחברון, היכו את בני הבית, ביניהם הילדה תהאני, בת 4 ובילאל בן ה-8. הוכתה גם אשתו, למרות שהסבירה לחיילים שהיא בהריון. האישה הפילה את ולדה לעיני החיילים.

ב-3.5.89 כתבה פרקליטת פיקוד מרכז, כי "התלונות הועברו לאלוף פיקוד מרכז ע"מ שימנה ועדת חקירה בעניין".

ב-3.9.91 כתב פרקליט פיקוד מרכז: "בדיקה שערכת... לא הצליחה לאתר מהו הטיפול שנעשה בנדון".

בתחילת 1992 ביקש המתלונן שהמוקד לא ימשיך בטיפול בתיק - נסיונו לצאת לירדן לאחרונה נתקל בסירוב הרשויות והוא חושש מתגובות הצבא.

ב-1994, משהחל המוקד לטפל גם בעניין הפיצויים, הביע המתלונן רצונו

להמשיך בטיפול.
בדצמבר 1996 הגיע סכום הפיצויים.

תיק 4254

המתלונן רועה צאן. ב-4.4.93, עת רעה צאנו, התקרר במקום בדהירה קומנדקר צבאי. הרועה ושני ילדים שהיו איתו, ברחו בבהלה. הקונדקר דרס 3 כבשים ופצע אחרות. על הקומנדקר היה סימון גדול: 19.ב. הוא הגיש תלונה במינהל האזרחי ובמשטרה.

ב-18.10.93 כתב איש משטרת התנועה למוקד כי נפתח תיק והעתק הועבר לצה"ל ב-25.6.93.

ב-24.11.93 כתב פרקליט פיקוד מרכז כי "לא ניתן היה לדעת אם רכב צבאי היה מעורב באירוע שבנדון...".

ובמכתב נוסף, מיום 29.3.94, כתב פרקליט פיקוד מרכז: "... לא נמצא כל רישום על תאונה בה היה מעורב רכב צבאי במקום ובזמן הרלבנטיים... ולפיכך אין אפשרות למצוא אף קצה חוט לניהולה של חקירה אפקטיבית... ברי כי במצב כזה לא יעלה על הדעת שתיערך חקירה של כלל כלי הרכב במדינת ישראל או בצה"ל העונים על התיאור שמסר מרשך... הסימן 19 אינו סימן ייחודי לכלי רכב ספציפי...".

וביום 11.4.94 חתם הפרקליט: "הנני מחזיק בדיעה שהחקירה במקרה דנן מוצתה".

ב-26.6.95 נתקבל מכתבו של קצין מטה לתובענות במשרד הבטחון: "... התיק שנפתח בעקבות תלונת מרשך נסגר מסיבות עבריים לא ידוע כמו כן גם הפרקליט הפיקודי סגר את התיק מסיבות דומות... אנו דוחים את תביעתך". המחאה נתקבלה ממשרד הבטחון ביוני 1996.

תיק 4217

אירוע מ-17.6.93 במהלכו שרפו אנשי השכונה הירושלמית ערימת קוצים ופסולת. במקום הגיעו אנשי מג"ב, לברר מה מקור האש. במהלך הבירור שערכו, חבטו את ראשו של ילד בן 11 בגדר האבן. שיניו הקדמיות של הילד נשברו.

המחלקה לחקירת שוטרים פתחה בחקירה ובסיומה החליטה שלא להעמיד את השוטר לדין, מחוסר אשמה.

ב-1996 החליטה המשטרה - לפני משורת הדין - לפצות את הילד.

תיק 2942

ב-17.4.88 הגיע כוח צבאי לביתו של המתלונן כדי לעצור את בנו. האב הקשיש ניסה למנוע את המעצר. הקצין ירה בקשיש כדור גומי שפגע בעינו הימנית. האיש איבד ראייתו בעין הפגועה. גם עינו השמאלית נפגעה וכן נוצר שבר בפניו. הקשיש אושפז בבית חולים בעקבות הפגיעה.

התלונה התקבלה במוקד באפריל 1992 והוחל מיד בטיפול בה.

ביוני 1993, משלא נתקבלה כל תשובה עניינית מגורמי הצבא, פנה המוקד לפרקליטות המדינה בבקשה להורות לפרקליט הצבאי להעביר למוקד את מימצאי

החקירה.

ב-10.5.94 כתב הפרקליט הצבאי כי "אין בפרטים די בכדי להורות על פתיחת חקירה וזאת גם בהתחשב בפרק הזמן שעבר מאז האירוע". המחאה נתקבלה ב-1996.

תיק 2476

בשנת 1989 הקים צה"ל תצפית על גג ביתו של המתלונן. חיילים שהו בתצפית לפרקים. העלייה לגג נעשתה דרך בית המתלונן, בכל שעות היום והלילה. במהלך הטיפול בתיק נוהל ויכוח בעניין חוקיות התצפית, שהוקמה תחילה ללא צו - הצבא הודיע שהתצפית חוקית כי היא משמשת את החיילים רק מעת לעת; המוקד דרש לפתוח בחקירה לעניין התנהגות גסה של החיילים שבתצפית - אולם החוקר שמונה לא הצליח לאתר החיילים המעורבים. פיצויים שולמו בגין השימוש בגג, בגין נזקים שגרמו החיילים לגג ובגין שבירת אצבעו של בעל הבית ע"י חיילים במהלך ויכוח.

תיק 3106

למתלונן היה רשיון עבודה תקף כאשר נעצר ע"י שוטרים, שטענו כי רשיונו מזויף. הוא הועבר למעצר בן יומיים שבסיומו נדרש לשלם קנס על שהות לא חוקית בישראל או להישפט בגין עבירה זו. המוקד פנה לרשות והודיע כי המתלונן יישפט. תאריך למשפט מעולם לא ניתן. המתלונן - שבינתיים לא קיבל היתר נוסף - שילם הקנס וחזר לעבוד בישראל. המשטרה שלחה המחאה ב-1996.

תיק 737

בשנת 1989 עיכב צוות משמר הגבול פלסטיניים בשכונה ירושלמית. השוטרים דרשו משני המתלוננים להתפשט ברחוב כדי לערוך עליהם חיפוש. המתלוננים סירבו ואז הוכו, הופשטו מבגדיהם ונדרשו לשבת, לקום ולהסתובב. המוקד דרש לפתוח בחקירה - שוטרי מג"ב הורשעו אז. בשנת 1995 פנה המוקד לבית המשפט בתביעת פיצויים. ב-1996 נפסקו פיצויים.

תיק 113

בשנת 1988 נכנסו חיילים לבית המתלונן, העירו בגסות את בני הבית, היכו את הצעירים ונעלו את המבוגרים בחדר. המתלונן, שוטר לשעבר, הזעיק את המשטרה אשר סירבה להגיע למקום בטענה שמדובר בחיילים. ב-1991 סיים הצבא את חקירתו והורה לסגור התיק שכן האירוע קרה "במהלך ביצוע משימה של חיפוש מבוקשים ולא נמצאו כלל תימוכין למכות שהוכו בני הבית". המוקד דרש לבחון את חומר החקירה - וזה נתקבל ב-1994 וכלל דו"ח מסכם בלבד, כוללני, שטחי ורשלני. ב-1996 נתקבלו פיצויים לזכות המתלונן.

תיק 8010

המתלונן, נכה המרותק לכיסא גלגלים, יצא ברכב עם המלווה הקבוע שלו לבדיקה אצל רופא בישראל. הדבר היה ב-1995. למתלונן ולנהג היו היתרי כניסה לישראל אך לא כך לרכב. במחסום של צה"ל הוחרמו תעודות הזהות של השניים והם נדרשו לשלם קנסות. הקנסות שולמו.

משך 6 חודשים לא עלה בידי המתלונן הנכה לקבל בחזרה תעודת זהותו ואף לא לקבל תעודה חדשה. בהיעדר תעודת זהות לא הסכים המינהל להנפיק לו היתרי כניסה לישראל לבדיקות רפואיות וטיפולים. בהתערבות המוקד ניתנה לו תעודה חדשה וכן נפסקו לו פיצויים.

תיק 2630

ב-1991 נפגע המתלונן מכדורי גומי שנורו ע"י שוטרי מג"ב בעיר העתיקה בירושלים והועבר לטיפול בבית חולים.

ב-1993 נסגר תיק החקירה בטענה שאין ראיות לעבירה פלילית של היורה. המוקד ערער על ההחלטה לסגור התיק. הערעור נדחה - בטיעון שהירי היה מוצדק.

ב-1995 הוגשה תביעה לבית המשפט.

ב-1996 שולמו פיצויים.

תיק 7803

ב-1995 פנתה המתלוננת לקנטינה של בית המעצר בירושלים כדי לרכוש מצרכים עבור בתה העצורה, ונדרשה לתחוב את תעודת זהותה מתחת לדלת כדי שאיש הקנטינה ירשום אותה בתור - זה היה נוהל הקניות בקנטינה אז. תעודת זהותה לא נמצאה מאז.

ב-1996 מסרה המשטרה כי הנוהל נפסל מכל וכל וכן נתקבלו כספים לזכות המתלוננת.

תיק 1131.2

בשנת 1989 נורה המתלונן בחברון ברחוב בכדורי גומי ע"י חיילים. המוקד דרש מיד לפתוח בחקירה.

ב-1991 טרם החל הצבא בחקירה(!)

ב-1996 הגיעו פיצויים לזכות המתלונן.

תיק 4513

המתלונן, תושב הגדה, יצא לחו"ל ב-1991 אולם משניסה לחזור, מנעו הרשויות כניסתו.

המשפחה פנתה למוקד בסוף שנת 1993.

המוקד בירר המצב מול הרשויות ומצא שהסיבה למניעת חזרתו היתה "טעות מינהלית".

המתלונן חזר לביתו בגדה בתחילת 1994.

ב-1996 נתקבלו פיצויים.

תיק 4677

בשנת 1993 הקימו חיילים תצפית על גג בית המשפחה במחנה הפליטים קלנדיה, ללא צו. התנהגות החיילים היתה פוגעת, משפילה ומזיקה. תלונה הוגשה במשטרה יומיים לאחר הקמת התצפית.

עשרה ימים לאחר מכן שלח המוקד תלונה לפרקליטות פיקוד מרכז על אירועים נוספים ורבים שמקורם בהתנהגות החיילים הללו. הפרקליטות הצדיקה את תפיסת הגג כצורך מבצעי.

באפריל 1995 הוגשה תביעת פיצויים לבית המשפט וב-1996 פסק בית המשפט פיצויים למתלונן על התפיסה שעד לתאריך 1993. בעניין המשך התפיסה - ממשיך המוקד בטיפול.

* * *

סכומי הכספים ששולמו במקרים שפורטו להלן, נעים בין 300 ש"ח ל-180,000 ש"ח.

יש לציין כי תביעת פיצויים היא השלב האחרון בטיפול המוקד בתלונה.

המחצית הראשונה של 1996 התאפיינה בצמצום דראסטי של מעט חופש התנועה שאופשר בשטחים בעבר. בסוף חודש פברואר, עם ראשיתו של גל הפיגועים, הוחרף הסגר שהיה קיים בגדה עוד קודם לכן, וכל התרי הכניסה לישראל בוטלו. גם ההקלות, שבאו בשלבים מאוחרים יותר, לא שיפרו את המצב: רובן נגעו לתחום הכלכלי - כניסת פועלים, סוחרים וסחורה. בני זוג של תושבי ישראל ומזרח ירושלים עדיין אינם מורשים לצאת מהשטחים ולחיות עם בני זוגם וילדיהם. סטודנטים אינם מורשים להיכנס לירושלים ללימודים, וסטודנטים מעזה אינם מורשים להגיע ללימודים באוניברסיטאות בגדה. היו גם מספר מקרים של פטירות בעקבות חסימת תנועתם של חולים ושל יולדות לבתי חולים. לאור המדיניות הכוללת של סגר מוחלט, לא היה בד"כ בכוחו של המוקד לסייע בידי התושבים, אלא במקרים של דחיפות, ופניות "רגילות" שהיו בטיפול במהלך פברואר 1996 - הוקפאו.

נוסף לסגר ה"חיצוני", שמוטל על השטחים מאז שנת 1991, הונהג במרץ 1996 גם סגר פנימי: איסור על התנועה בין ישוב לישוב בגדה. הסגר הפנימי נמשך עשרה ימים (מספרי יישובים נסגרו לתקופות ממושכות בהרבה), ושיבש לחלוטין את מהלך החיים - כולל העברת אספקה, פינוי חולים וקשר בין קרובי משפחה. נעשה גם שימוש בהטלה של עוצר (לעתים ממושך ביותר).

הסדרי "המעבר הבטוח" שנקבעו בהסכמי אוסלו למעבר בין הגדה לרצועת עזה לא הופעלו גם בשנת 1996. הסגר על הרצועה כולל גם איסור על הכניסה לרצועה, ואיסור זה חל גם על בני זוג תושבי ישראל ומזרח ירושלים הרוצים להיכנס לרצועה ולשהות עם בני זוגם שם. בתקופה הראשונה של סגר מרץ 1996, לא ניתן היה כלל להשיג התרים לכניסה לרצועה.

יציאה לחו"ל

הסכמי אוסלו לא שינו את מעמדם של הגדה המערבית ורצועת עזה כשטחים צבאיים סגורים שהכניסה אליהם והיציאה מהם מותנים בשיקול דעתו של מפקד האזור.

121 איש פנו במהלך 1996 למוקד לסיוע בעניין יציאתם לחו"ל, לאחר שבקשתם סורבה או שהוחזרו ממעברי הגבול השונים. נכון לסוף 1996 עמדת הרשויות לגבי אותן 121 פניות הינה כדלקמן: 77 מהבקשות סורבו מכל וכל; ב-2 מהבקשות התקבלה הסכמה ליציאת האנשים בתנאי שיתחייבו בכתב שלא לשוב לשטחים משך כמה שנים; 33 מהבקשות נענו בחיוב; ב-9 פניות נוספות טרם נתקבלה תשובה. כמו כן נמשך הטיפול בעניינם של 35 איש נוספים שפנו למוקד לפני 1996 ועד עתה לא עלה בידינו לקבל הסכמת הרשויות ליציאתם.

מן הראוי לציין כי הרוב המכריע של הפניות אלינו היו בבקשה לצאת לירדן. עמדת הרשויות באשר ליציאה דרך נמל התעופה, הוחמרה עוד יותר מבעבר.
 ככלל - היציאה דרך נתב"ג כמעט שאיננה אפשרית לתושבי השטחים.

אישורי כניסה לישראל

- 26 פניות נתקבלו בנושא זה במוקד במהלך 1996 (רובן בשלהי 1996, משהוקל הסגר מעט) ואלה נחלקות לפי הסיבות כדלקמן:
- 3 - כניסה לצורך לימודים
 - 11 - כניסה לצורך ביקור בני משפחה בכלא
 - 2 - כניסה לצורך השגת ויזה מקונסוליה זרה או מעבר לנתב"ג
 - 8 - משפחות חצויות
 - 2 - עבודה

נכון לסוף 1996 עלה בידי המוקד לפתור הבעיות לגבי 12 מהפניות הללו.

דיווח ארגוני וכספיחברי הנהלת המוקד

- * מר יוסי שוורץ, מ"מ יו"ר ההנהלה, בעבר מנהל המוקד
- * מר ויקטור לדרפרב, גזבר המוקד, יועץ כלכלי, MA במינהל עסקים
- * מר דן ביתן, מנהל אדמיניסטרטיבי במכון טרומן לחקר השלום, האוניברסיטה העברית, ירושלים
- * ח"כ פרופ' נעמי חזן, חברת כנסת
- * הגב' רחל וגשל, אחות
- * מר עלא חטיב, בעבר מנהל המוקד, כיום מנהל מרכז רפואי, טירה
- * עו"ד תגריד ג'השאן, בעבר עו"ד המוקד להגנת הפרט, כיום יועצת משפטית ל"שדולת הנשים" ול"נשים למען אסירות פוליטיות"
- * פרופ' פרנק סטיוארט, האוניברסיטה העברית בירושלים, לימודי איסלאם ומזרח תיכון.

צוות המוקד

- דליה קרשטיין, מנהלת המוקד
- ריימונדה מנסור, עוזרת אדמיניסטרטיבית
- זהבה כהן, מזכירה
- מייסא חוראני, רכזת קשר עם מתלוננים
- מהא ח'טיב, קבלת קהל
- אילנה לח, רכזת תלונות
- מורן כהן, רכזת תלונות
- נטע הראל, רכזת תלונות
- יוסי וולפסון, ע' משפטי
- אליהו אברם, מנהל המחלקה המשפטית
- האלה ח'ורי, עורכת דין
- הישאם שבאיטה, עורך דין
- קוני הקברט-שפר, מגייסת משאבים
- יוסף ברודר, מנהל חשבונות